

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Petra Hustáková

**OBCHODNÍ FIRMA SE ZAMĚŘENÍM NA PRINCIPY A
ZÁSADY TVORBY**

Diplomová práce

Olomouc 2012

PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Obchodní firma se zaměřením na principy a zásady tvorby vypracovala samostatně a citovala jsem veškeré použité zdroje.“

V Olomouci dne 25. 4. 2012

.....

Petra Hustáková

Já, níže podepsaná Petra Hustáková, autorka diplomové práce „Obchodní firma se zaměřením na principy a zásady tvorby“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č.121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8,

Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla podle zákona č. 121/2000 Sb. Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 25. 4. 2012

.....
Petra Hustáková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala Doc. JUDr. Ludmile Lochmanové, Ph.D. za odborné vedení při psaní diplomové práce, za trpělivost, cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala.

OBSAH

ÚVOD	8
1. FIREMNÍ PRÁVO, OBCHODNÍ FIRMA	11
1.1 Firemní právo	11
1.1.1 Firemní právo objektivní.....	12
1.1.2 Firemní právo subjektivní	13
1.2 Obchodní firma.....	Chyba! Záložka není definována.
1.2.1 Pojem – obchodní firma	Chyba! Záložka není definována.
1.2.2 Zařazení.....	Chyba! Záložka není definována.
1.2.3 Význam a funkce obchodní firmy	19
1.3 Rekapitulace.....	21
2. PRINCIPY TVORBY OBCHODNÍ FIRMY	22
2.1 Obecně k principům a zásadám	22
2.2 Principy tvorby obchodní firmy	2Chyba! Záložka není definována.
2.2.1 Princip volné tvorby	Chyba! Záložka není definována.
2.2.2 Princip přísné pravdy	Chyba! Záložka není definována.
2.2.3 Princip smíšené tvorby	Chyba! Záložka není definována.
2.3 Rekapitulace.....	29
3. ZÁSADY TVORBY OBCHODNÍ FIRMY CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.	
3.1 Obecné vymezení	Chyba! Záložka není definována.
3.2 Jednotlivé zásady firemního práva	Chyba! Záložka není definována.
3.2.1 Zásada firemní povinnosti.....	Chyba! Záložka není definována.
3.2.2 Zásada legality, firemní přísnosti	Chyba! Záložka není definována.
3.2.3 Zásada nezaměnitelnosti (výlučnosti)	Chyba! Záložka není definována.
3.2.4 Zásada zákazu klamavosti	Chyba! Záložka není definována.
3.2.5 Zásada pravdivosti a přiměřenosti.....	52
3.2.6 Zásada jasnosti	Chyba! Záložka není definována.
3.2.7 Zásada jednotnosti.....	58
3.2.8 Zásada volnosti a vázanosti.....	Chyba! Záložka není definována.2
3.2.9 Zásada nedělitelnosti.....	Chyba! Záložka není definována.2
3.3 Rekapitulace.....	Chyba! Záložka není definována.
4. OCHRANA OBCHODNÍ FIRMY.....	65
4.1 Absolutní ochrana	65
4.2 Relativní ochrana	67

4.3 Prostředky ochrany	68
4.4 Ochrana podle zvláštních právních předpisů	70
4.5 Rekapitulace.....	71
5. ÚPRAVA DE LEGE FERENDA	72
5.1 Rekodifikace soukromého práva.....	72
5.2 Návrh nového občanského zákoníku	72
5.3 Rekapitulace.....	73
ZÁVĚR	75
POUŽITÁ LITERATURA	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.7
SHRNUTÍ.....	83
SUMMARY	83
KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS	84

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ObchZ	Zákon č. 513/ 1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
VZO	Zákon č. 1/ 1863 ř.z., všeobecný zákoník obchodní
LZPS	Zákon č. 2/ 1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
ZoOZ	Zákon č. 441/ 2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	Vládní návrh nového občanského zákoníku, účinný od 1. 1. 2014

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila institut obchodního práva, obchodní firmu. Konkrétně bych se ráda zaměřila na principy a zásady její tvorby. Domnívám se totiž, že je tomuto tématu věnována pouze okrajová pozornost, jak u laické, tak i u odborné veřejnosti, která pramení zejména z nedostatečné znalosti dané problematiky. Ta v četných případech způsobuje, že je obchodní firma společností chápána spíše jako synonymum pro podnik, což ovšem není pravda.

Obchodní firma je název, pod kterým je podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku. Problematika firemního práva se ovšem dotýká nejen samotných podnikatelů, ale i ostatních subjektů obchodněprávních vztahů. Podceňování jejího významu či nerespektování právních předpisů může způsobit často až nepředvídatelné následky, jak pro samotného podnikatele, tak i pro širokou veřejnost.

Také jsem názoru, že současná právní úprava není v oblasti firemního práva dostatečná, určitá a jednoznačná. Institutu obchodní firmy je v účinném obchodním zákoníku věnováno pouze pět paragrafů. Konkrétně zásadám tvorby je věnován pouze paragraf jediný, ve kterém jsou vyjádřeny zásada nezaměnitelnosti a zásada zákazu klamavosti. Ostatní zásady je tudíž potřeba vyvodit výkladem obecných ustanovení pojednávajících o obchodní firmě, ale také zvláštních ustanovení ObchZ (nekalá soutěž, obchodní společnosti) či jiných právních předpisů. Také literatura, která se váže k danému tématu, není rozsáhlá. Jedná se zejména o komentovaná znění obchodního zákoníku či odborné články. Ucelená publikace ovšem stále zcela chybí. To je rozdíl oproti dřívějšímu (zejména prvorepublikovému) stavu, kdy se problematice obchodní firmy věnovala mnohem větší pozornost. Dokládají to díla autorů jako například G. Švamberg, F. Roučka, A. Randy, J. Štěpiny či K. H. Otavského.

Struktura práce

Samotná práce je rozdělena do pěti základních kapitol. První je zaměřena na vymezení základních pojmů, a to zejména firemního práva a obchodní firmy. V rámci institutu obchodní firmy se zaměřím na její zařazení jako jedno z práv k nehmotným statkům, jejímu významu či funkci.

V rámci druhé kapitoly nejdříve rozeberu rozdíly mezi principy a zásadami. Poté se již budu konkrétněji věnovat jednotlivým principům firemního práva, resp. principům

tvorby obchodní firmy. Mezi ty patří princip přísné pravdy, volné tvorby a smíšené tvorby.

Největší část své diplomové práce věnuji kapitole třetí, která bude pojednávat o jednotlivých zásadách tvorby obchodní firmy. Zásady lze charakterizovat jako základní vůdčí ideje, vodítka a myšlenky, na kterých je dané právní odvětví vybudováno. V rámci institutu obchodní firmy existuje několik základních zásad, které se musí při tvorbě brát v úvahu a dodržovat. Neznamena to však, že se za každé situace musí všechny použít bez výjimky. Taktéž pouze dvě zásady firemního práva upravuje obchodní zákoník. Jedná se o zásadu nezaměnitelnosti a zásadu zákazu klamavosti. Ostatní se pouze dovozují výkladem. Konkrétně se jedná o zásadu firemní přisnosti (legality), která je považována za zásadu tzv. zastřešující všechny ostatní. Dále jde o zásadu firemní povinnosti, pravdivosti a přiměřenosti, volnosti a vázanosti tvorby, zásadu jasnosti, jednotnosti a nedělitelnosti. K jednotlivým zásadám se váže taktéž soudní judikatura, kterou v rámci této kapitoly zmíním.

Jelikož úprava firemního práva by byla bez dostatečných ochranných mechanismů nedostatečná, v rámci čtvrté kapitoly se zmíním taktéž o ochraně obchodní firmy. Ta existuje v rámci obchodněprávní úpravy dvojího typu. První je ochrana absolutní, která je upravena přímo v ustanoveních o obchodní firmě. Jedná se o ochranu, která se váže pouze k institutu obchodní firmy a na jiná označení se tudíž nevztahuje. Jelikož působí erga omnes, může se jí poškozený subjekt dovolávat vůči komukoli. Druhou možnou variantou je ochrana relativní. Ta je zakotvena v rámci úpravy nekalé soutěže. Další prostředky ochrany jsou vymezeny v rámci právních předpisů práva soukromého i veřejného.

Poslední, pátá kapitola, je zaměřena na úpravu de lege ferenda. Jelikož byl před nedávnem přijat nový občanský zákoník, je nezbytné zmínit se taktéž o této budoucí úpravě. Ta nabude účinnosti 1. 1. 2014 a přinese několik (i zásadnějších) změn.

Cíle a zdroje

Cílem mé diplomové práce bude zejména prokázat, že obchodní firma je institut v současné společnosti potřebný, přestože mu není věnován dostatečný zájem a publicita. Při hospodářské činnosti podnikatele plní obchodní firma nezastupitelné místo, zejména při jeho prezentaci vůči třetím osobám. Také proto bych ráda upozornila na potřebu znalosti a dodržování právních předpisů upravujících tento institut jak samotných

podnikatelů, tak i široké veřejnosti. Ve srovnání s předválečnou právní úpravou není obchodní firma dostatečně rozpracována a její úprava není nikterak rozsáhlá. V obchodním zákoníku či komentářových zněních jí je věnována jen malá pozornost. Vědecké stati rozebírají pouze konkrétní dílčí otázky daného tématu, ovšem ucelená monografie dosud chybí. Proto bych si jako další cíl své práce stanovila poukázat na tuto nevyhovující právní úpravu, která je nedostatečná a neurčitá a vyžaduje přijetí nejedné změny či doplnění.

Ke zdrojům, které budou při zpracování tohoto tématu použity, patří knižní publikace a odborné články. Rovněž budu čerpat z právních předpisů, zejména z komentovaných znění obchodního zákoníku a judikatury českých soudů. Jako velký inspirační zdroj považuji zejména díla starších autorů G. Švamberg, A. Randy, A. Malowského - Weniga, F. Randy či J. Štěpiny. Poznatky v rámci současné právní úpravy budu čerpat zejména od L. Lochmanové, K. Eliáše, M. Bartoškové, I. Pelikánové, I. Štenglové, E. Večerkové a J. Dědiče.

I. FIREMNÍ PRÁVO, OBCHODNÍ FIRMA

Na začátku své práce, než se začnu konkrétně věnovat jednotlivým principům a zásadám tvorby obchodní firmy, bych ráda nastínila, co to vlastně obchodní firma je, jaký má význam, funkci a jaké je její začlenění. Dále bych zmínila kolizní vazby mezi obchodní firmou a jinými právy na označení, konkrétně ochrannou známkou, označením původu výrobku a doménovým jménem.

1.1 Firemní právo

Firemní právo, upravující institut obchodní firmy, se řadí k soukromoprávnímu odvětví práva, ale jeho právní předpisy obsahují i jisté rysy práva veřejnoprávního. Mezi tyto veřejnoprávní znaky patří zejména obligatorní zápis obchodní firmy do obchodního rejstříku, požadavek firemní povinnosti a pravdivosti, ustanovení týkající se tvorby firmy a jiné.¹ Dokumentuje to již delší dobu zastávaný názor: „Pozitivní úprava firmy má výraznější veřejnoprávní rysy. V tomto pojetí je stanovena povinnost mít firmu, zapsat ji a užívat ji v podobě, v jaké je protokolována.“²

Předmětem firemního práva je obchodní firma. Jde o název, pod kterým je podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku.

Subjektem firemního práva je podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku, tedy podnikatel mající obchodní firmu. Současná právní úprava tedy rozlišuje podnikatele, kteří mají obchodní firmu a podnikatele, kteří obchodní firmu nemají - nejsou zapsáni do obchodního rejstříku a právní úkony poté činí pod svým jménem a příjmením, jsou - li fyzickými osobami nebo názvem, jsou - li osobami právnickými.

Obsahem tohoto institutu je právo, ale i povinnost obchodní firmu užívat (zejména) při činění právních úkonů³ a jednat pod takovou firmou podle stavu zápisu v obchodním rejstříku. Naopak při uskutečňování jiných činností, například telefonních hovorů či v reklamě, nemusí být obchodní firma užívána. Podnikatel může v takových případech používat třeba jen firemní kmen bez uvedení právní formy, vlastní zkratku či jiné označení. Pojem „užívání“ je tedy širší, neboť zahrnuje nejen činění právních úkonů

¹ Blíže viz ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: Vlastním nákladem, 1917, s. 54.

² KNAP, Karel a kol. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: CODEX, Nakladatelství Hugo Grotia, 1994, s. 186.

³ Právní úkony definuje § 34 OZ jako projevy vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.

podnikatele v rámci jeho podnikatelské činnosti, ale i ostatní jednání, ke kterým dochází v rámci běžného obchodního styku.

1.1.1 Firemní právo objektivní

Firemní právo v objektivním smyslu je soubor právních norem upravujících obchodní firmu, práva a povinnosti k ní a následky nedodržení těchto práv a povinností. Stěžejním právním předpisem je obchodní zákoník, ve kterém je jednak obchodní firma upravena obecně v § 8 až § 12 (vznik obchodní firmy, její tvorba, způsoby užívání, převod, přechod obchodní firmy, její ochrana) a poté i speciálně, ve vztahu k jednotlivým obchodním společnostem a družstvem. K institutu obchodní firmy se váže také úprava práva proti nekalé soutěži.

Obchodní firma je dále upravena i v jiných právních předpisech⁴, v nichž je zejména stanovena podoba obligatorního dodatku konkrétních subjektů a také jejich výlučné právo (i povinnost) tento přesně stanovený dodatek používat. Kupříkladu v § 3 odst. 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, je stanoveno: „Slovo "banka" nebo "spořitelna", jeho překlady nebo slova od nich odvozená smí užívat v obchodní firmě pouze právnická osoba, které byla udělena licence, pokud není zřejmé ze souvislosti, v níž se slovo "banka" nebo "spořitelna" používá, že tato osoba se nezabývá činností uvedenou v § 1 odst. 1. Požadavek nezaměnitelnosti může v tomto případě vyžadovat přímo Česká národní banka, neboť ta může požadovat změnu navrhované obchodní firmy zakládané banky v případech, kdy existuje nebezpečí záměny s obchodní firmou jiné již existující právnické osoby nebo její organizační složky.“⁵ Jako příklad obchodní firmy z obchodního rejstříku obsahující slovo banka, ovšem ve zcela jiném významu, uvádím „Národní banka vín, s.r.o.“, „D + D banka oken, s.r.o.“ či „Česká genetická banka, spol. s r.o.“.

Dalším příkladem budiž zákon č. 229/ 1992 Sb., o komoditních burzách. Komoditní burza je právnická osoba typu korporace *sui generis*. Jedná se o zvláštní formu soukromoprávního subjektu s určitými prvky veřejnoprávní regulace. Dle § 8 odst. 1 daného zákona vznikne burza ke dni zápisu do obchodního rejstříku, přičemž

⁴ Blíže viz § 3 odst. 3 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách; § 1 odst. 3 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech; § 3 odst. 3 zákona č. 229/ 1992 Sb., o komoditních burzách; § 5 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví; §4 zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování; §4 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, vše ve znění pozdějších předpisů

⁵ Blíže viz § 3 odst. 3 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

zakladatelé musí před podáním návrhu na zápis komoditní burzy do obchodního rejstříku požádat o státní povolení k provozování burzy. Zákonnou podobu obchodní firmy předepisuje § 3 odst. 3 písm. b citovaného zákona. Zakladatelská smlouva musí obsahovat název burzy, jež bude obligatorně doplněna označením „burza“. Zaměnitelnost s obchodní firmou burzy cenných papírů zůstává nedotčena. Zákon o burze cenných papírů ve svém § 1 totiž stanoví, že označení „burza cenných papírů“ užívá výlučně pouze tento subjekt⁶.

Firemní právo je ovládáno i řadou norem práva veřejného, a to zejména v zájmu ochrany veřejnosti a ochrany veřejného pořádku. Úpravu institutu obchodní firmy nalezneme tedy například i v zákoně o přestupcích či v zákoníku trestním.

1.1.2 Firemní právo subjektivní

Obsahem subjektivního práva firemního jsou vzájemná práva a povinnosti jednotlivých subjektů. Tato práva a povinnosti tedy úzce souvisí se zásadou firemní povinnosti a zásadou legality. Jejich konkrétní podobu však obchodní zákoník nikde nedefinuje. Pozitivní složka firemního práva zahrnuje právo subjektu být nositelem firmy, tuto výlučně užívat a nakládat s ní v mezích stanovených zákonem; složka negativní naopak zakazuje všem ostatním subjektům užívat či jinak zneužívat shodnou nebo zaměnitelnou firmu.⁷

Pozitivní složka zahrnující povinnost podnikatele užívat obchodní firmu (činit právní úkony) přesně ve znění zapsaném v obchodním rejstříku je jednak stanovena právním předpisem, konkrétně § 8 věty druhé ObchZ a dále vyplývá ze zásady pravdivosti a zákazu klamavosti (viz níže). Tato povinnost se ovšem týká pouze právních úkonů, tzn. úkonů, z nichž určitým subjektům plynou práva či povinnosti (tedy např. objednávky, podání u soudu, uznání závazku, faktury apod.). Podle § 13a ObchZ má podnikatel povinnost uvádět na všech objednávkách, obchodních dopisech a fakturách údaje o své firmě, jménu nebo názvu. Právní úkon, který by byl učiněn pod jiným názvem, by tudíž mohl být neplatný. Naopak tato povinnost se nevztahuje na vývěsní štíty na provozovnách, na reklamy, propagace a jiné činnosti, které se za právní úkony nepovažují. Je tudíž možné je činit i pod jiným označením, které ovšem nebude za

⁶ Blíže viz § 1 zákona č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů

⁷ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení – obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. 1. vydání. Praha: ORAC, 1997, s. 24.

obchodní firmu považováno a nebude tedy ani požívat absolutní ochrany obchodní firmy podle § 12 ObchZ (viz níže).

Negativní složka subjektivního firemního práva v sobě zahrnuje právo výlučného užívání obchodní firmy, a to ve vztahu vůči všem jiným (neoprávněným) subjektům. Pokud by i přesto třetí osoby užívaly shodnou nebo zaměnitelnou obchodní firmu, mohl by se oprávněný uživatel proti takovému nezákonnému užívání bránit právními prostředky ochrany obchodní firmy či nekalé soutěže.

Pozitivní i negativní složka firemního práva se nabývá nejen cestou vzniku tzv. nové firmy, ale může být vytvořena i způsobem odvozeným, tzv. starou firmou. Obě dvě složky také mohou být předmětem převodu či přechodu obchodní firmy na právního nástupce. To ovšem pouze současně s podnikem nebo jeho částí, pokud zbývající část podniku zanikne nebo bude provozována pod jinou obchodní firmou⁸.

1.2 Obchodní firma

1.2.1 Pojem - obchodní firma

Samotné slovo „firma“ pochází z latinského termínu *firmare*, což v překladu znamená stvrzovat, dotvrzovat. V dnešní podobě se firma poprvé objevila v období středověku v Itálii, kdy se právě touto firmou značili prodejci (kupci) i celé společnosti. Odtud poté se firemní právo rozšířilo i do zemí dalších.

Obchodní firma může být definována jako: „název určitého hospodářského subjektu, pod nímž provozuje svoji podnikatelskou činnost, při níž je ve vztahu k jiným subjektům tímto názvem individualizován a rozlišen“.⁹ Tedy jde o označení podnikatele zapsaného do obchodního rejstříku, který je pomocí obchodní firmy (zřetelně) odlišován od ostatních podnikatelských subjektů, ať již zapsaných do obchodního rejstříku nebo ne. Úprava obchodní firmy je tudíž závislá na existenci podnikatele.

Současná obchodněprávní úprava institutu obchodní firmy není nikterak obsáhlá. Tvoří ji pouze pět paragrafů, konkrétně § 8 - 12 obchodního zákoníku. Samotný pojem obchodní firmy je vymezen již v § 8 odst. 1, ve kterém je stanoveno, že: *Obchodní firma je název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Podnikatel je povinen*

⁸ Blíže viz § 11 odst. 4 obchodního zákoníku.

⁹ KNAP, Karel a kol. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: CODEX, Nakladatelství Hugo Grotia, 1994, s. 185

činit právní úkony pod svou firmou. Ve druhém odstavci je naopak uvedeno, že na podnikatele nezapsané v obchodním rejstříku se nevztahují ustanovení o firmě; právní úkony je povinen činit, je-li fyzickou osobou, pod svým jménem a příjmením, a je-li právnickou osobou, pod svým názvem.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že obchodní firmu mají jen podnikatelé, ať fyzické nebo právnické osoby, zapsané do obchodního rejstříku. Na podnikatele nezapsané do obchodního rejstříku se právní úprava obchodní firmy nevztahuje. V tomto je rozdíl oproti dřívější právní úpravě obchodního zákoníku, která v ČR platila do 31. 12. 2000. Ta, na rozdíl od současné úpravy obchodní firmy, používala namísto toho pojmu obchodní jméno, které se vztahovalo nejen na podnikatele zapsané do obchodního rejstříku, ale i na ty, kteří do něj zapsáni nebyli. Konkrétně v § 8 bylo řečeno, že *obchodním jménem se rozumí název, pod kterým podnikatel činí právní úkony při své podnikatelské činnosti*. Český obchodní zákoník tedy od nabytí účinnosti harmonizační novely č. 370/ 2000 Sb., tj. 1. 1. 2001 upravuje institut obchodní firmy v souladu s naší předválečnou historickou tradicí, k níž se důsledněji navrátil.¹⁰

Podle důvodové zprávy „obchodní zákoník se vrací k termínu známému ve středoevropském regionu, a to nejen v našem předválečném právu a v Německu a Rakousku, ale také např. v Rusku a Polsku...“. Pojem „obchodní jméno“ byl podle této zprávy „nevhodným názvem, protože přílišnou šíří ztrácela úpravě reálný význam a racionalitu“. Pojem „obchodní firmy“ je podle důvodové zprávy „užší než dosavadní pojem obchodní jméno a je vázán na zápis do obchodního rejstříku“.¹¹

Dnešní úprava tedy rozlišuje, na rozdíl od předchozí, podnikatele zapsané do obchodního rejstříku mající obchodní firmu a ty, kteří do rejstříku zapsaní nejsou, a tudíž obchodní firmu nemají a mít ani nemohou. V tom se dosti podobá úpravě prvorepublikové. Všeobecný zákoník obchodní¹² ve svém čl. 15 normoval, že *firma kupcova jest jméno, pod kterým v obchodu své jednání provozuje a podpis činí*. Kupci se dle VZO dělili na dvě skupiny - plnoprávné¹³ a neplnoprávné. „Ustanovení o firmách se

¹⁰ Blíže viz PELIKÁNOVÁ, Irena, a kol. *Obchodní právo: Úvod do obchodního práva, osoby v podnikání s přihlednutím k právu EU. I. díl. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 292.

¹¹ MRÁZEK, Josef. «Obchodní firma» v novele obchodního zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 5, s. 35-36.

¹² Blíže viz HERMANN- OTAVSKÝ, Karel. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických. Díl I.* Praha: Československý kompas, 1929, s. 45-48.

¹³ Za plnoprávné obchodníky byli považováni obchodníci, na něž se vztahovala ustanovení VZO o firmách, obchodních knihách a prokuře, kteří měli všechna práva a povinnosti kupců. Jednalo se o kupce, kteří platili státní výdělkovou daň v určité roční výši. Naopak obchodníci, kteří platili státní výdělkovou daň nižší, než byla zákonem stanovena a obchodníci podobní byli považováni za kupce neúplného práva. Na ně se ustanovení o

vztahují jen na kupce plného práva. Plnoprávný kupec musí mít firmu, neplnoprávný kupec ji mít nesmí, proto smí užívat jen jména občanského, nikoli obchodního (čili firmy)¹⁴. „Plnoprávnost není podmíněna protokolací, nýbrž protokolace (registrace) je podmíněna plnoprávností“¹⁵. Soudobý podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku (ať dobrovolně nebo povinně) může být tudíž přirovnán ke kupci plného práva; na oba subjekty se totiž vztahuje veškerá úprava obchodního zákoníku, zejména obchodní firmy. Rozdíl je ovšem v tom, že kupec plného práva měl firmu, i když byl neprotokolovaný, dnes má ovšem firmu pouze podnikatel do obchodního rejstříku zapsaný (tedy protokolovaný). Naopak na podnikatele do obchodního rejstříku nezapsané, stejně jako na kupce neúplného práva, se právní úprava firemního práva nevztahuje.

„Obchodní firma je statkem, který vzniká v závislosti na konstituování nového subjektu a jeho podniku a tvoří určitý mezičlánek mezi podnikem a jeho majitelem (tedy podnikatelem zapsaným v obchodním rejstříku)“¹⁶. Na rozdíl od podniku, samotná firma není ani věcí v právním slova smyslu ani předmětem vlastnictví.¹⁷ Obchodní firma je ovšem považována podle § 5 ObchZ za nehmotnou složku podniku. Z toho tedy vyplývá, že „obchodní firma je součástí věci“¹⁸. Jde o její velmi důležitou součást, protože může sloužit jako prostředek k přilákání zákazníků, získání si jejich přízně a časem také dobré pověsti. Zákazníci a klienti právě podle tohoto označení daný subjekt rozeznávají a tak poznají, jestli jedná se správnou osobou. Konkrétnímu podnikateli může velmi známá firma dodávat jistou prestiž, kvalitu a poté i samotné zákazníky.

Pouhé nakládání s obchodní firmou bez současné dispozice s podnikem (nebo alespoň jeho částí) není možné. I když se jedná o název podnikatele, a nikoli podniku, přesto na daném podniku lpí a její samostatný převod není povolen. To vyplývá již z toho, že obchodní firma, jak již bylo uvedeno výše, je součástí podniku a je na něm více méně vázána (na jejím majiteli, podnikateli). Naopak samotná dispozice s podnikem je možná i bez převodu nebo přechodu obchodní firmy. Dokonce je možné, aby obchodní

firmě nevztahovala. Blíže viz MRÁZEK, Josef. Obchodní firma a obchodní jméno. *Právní rádce*, 2001, č. 4, s. 7.

¹⁴ ROUČEK, František. *Československé právo obchodní*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939, s. 14.

¹⁵ ŠVAMBERG, Gustav. *Rukověť obchodního práva*. Praha: Tiskem a nákladem knihtiskárny Palásek a Kraus, 1946, s. 47.

¹⁶ VEČERKOVÁ, Eva. Obchodní firma a nekalá soutěž. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2008, č. 1. s. 31.

¹⁷ Blíže viz DEVÁTÝ, Stanislav, TOMAN, Petr. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde Praha, a.s., 2001, s. 84

¹⁸ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl, § 1-55*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 105.

firma byla převedena s částí podniku. Podnikatel disponující se zbývající částí podniku je poté ale nucen změnit svou současnou obchodní firmu za novou, a to v souladu se zásadami nezaměnitelnosti a pravdivosti. O samotném převodu a přechodu pojednám později.

1.2.2 Zařazení

Obchodní firma patří mezi práva duševního vlastnictví, resp. práva k nehmotným statkům. Spadá konkrétně do skupiny práv na označení, a to společně s ochrannou známkou a označením původu výrobků.¹⁹

Příhodnou definici nehmotného statku učinil například Karel Knap, a to jako: „statek vytvářený konkrétním duševním obsahem, jehož objektivní výraz je způsobilý být předmětem společenských vztahů, aniž by bylo třeba jeho ztělesnění v hmotné podobě. Objektivní výraz umožňuje u nehmotných statků jejich smyslové vnímání (zpravidla zrakem či sluchem), stejně jako každý hmotný statek (tj. statek vyjádřený v objektivní hmotné podobě) je vnímatelný již hmatem“.²⁰

Nehmotný statek se od toho hmotného liší určitými znaky, které jsou pro něj příznačné:

- 1) „nehmotný statek je dušení povahy, jeho vnímání popř. užívání je neodvislé od existence hmotného substrátu
- 2) nehmotný statek může být kdykoli a kdekoli současně i následně vnímán a užíván neomezeným počtem subjektů, a to bez újmy na jeho podstatě či funkci
- 3) převod práva k nehmotnému statku s privativními účinky pro převodce nehmotného statku v řadě případů je buď zcela vyloučen, nebo alespoň omezen.“²¹

Obchodní firma je jediná z práv na označení, která je upravena v obchodním zákoníku. Úzce souvisí se zásadou firemní povinnosti, neboť podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku ji musí mít vždy. To je rozdíl oproti dalším právům na označení, která mají povahu fakultativní. Jejich právní úprava je obsažena ve zvláštních právních předpisech, a to konkrétně v zákoně č. 441/ 2003 Sb., o ochranných známkách a v zákoně

¹⁹ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. K některým diferenciacím obchodního jména (firmy), ochranné známky a označení původu výrobků. *Právo a podnikání*, 2001, č. 2. s. 7.

²⁰ KNAP, Karel a kol. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: CODEX, Nakladatelství Hugo Grotia, 1994, s. 11.

²¹ KNAP, Karel a kol. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: CODEX, Nakladatelství Hugo Grotia, 1994, s. 12.

č. 452/ 2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení. Poslední, a to doménové jméno, upraveno speciální předpisem dosud není.

Ochranná známka je definována v § 1 ZoOZ jako označení tvořené slovy, písmeny, číslicemi, kresbou, tvarem výrobku nebo jeho obalu, popřípadě jejich kombinací, pokud je toto označení způsobilé rozlišit výrobky a služby jedné osoby od výrobků a služeb osoby jiné. Z výše zmíněného tedy vyplývá, že ochranná známka identifikuje (zejména) výrobky a služby, kdežto obchodní firma osobu podnikatele. Její ztvárnění může být provedeno nejrozličnějšími způsoby, tedy nemá pouze psanou podobu jako obchodní firma, ale jde o jakékoli označení schopné grafického znázornění. Další rozdílnost od obchodní firmy spočívá v době trvání ochrany, která činí 10 let s možností obnovy (max. 20 let). Stejně jako obchodní firma musí mít rozlišovací způsobilost, a stejně tak podléhá registraci²², ovšem u Úřadu průmyslového vlastnictví. Jelikož ochranná známka je věcí v právním smyslu, může být převedena nebo licencována nezávisle na převodu podniku. To samozřejmě u obchodní firmy není možné.²³

Označení původu výrobku představuje „zeměpisný název země, oblasti nebo místa, který se stal obecně známý jako údaj o tom, odkud pochází výrobek, jehož jakost nebo znaky jsou dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím včetně činitelů přírodních nebo lidských.“²⁴ Stejně jako ochranná známka nebo obchodní firma, podléhá označení původu výrobku registraci. Rozdíl spočívá v tom, že u předchozích dvou platí zásada výlučnosti, zde se naopak uplatňuje pravidlo, že ochrana je vázána na geografické prostředí, nikoliv na konkrétní osobu; tedy v dané oblasti mohou požívat ochrany označení všichni zájemci, splní-li stanovené předpoklady. Shodně s obchodní firmou nemůže být na označení původu výrobku poskytována licence a doba ochrany není časově omezena.

V poslední době se stále více mezi práva na označení řadí doménové jméno. Tento pojem legislativně – právní není. Označuje technickou „IP adresu“ určitého serveru, který je připojen na internet nebo může také sloužit - nikoli však vždy - k rozlišení výrobků a služeb svého majitele. Toto označení je neopakovatelné a jedinečné v rámci příslušného celosvětového technického řádu. Představuje symbolické vyjádření číselné

²² Výjimkou je pouze známka všeobecně známá, která je chráněna v rozsahu všeobecné známosti u veřejnosti, aniž by byla registrována.

²³ Licence u obchodní firmy nepřichází v úvahu, jelikož identifikuje podnikatele; převod je možný, ovšem současně při převodu podniku nebo alespoň jeho části.

²⁴ LOCHMANOVÁ, Ludmila. K některým diferenciacím obchodního jména (firmy), ochranné známky a označení původu výrobků. *Právo a podnikání*, 2001, č. 2. s. 8.

řady, o kterou se ve skutečnosti jedná. Nejde tedy o zápis do veřejnoprávní evidence jako předchozí tři případy, ale o akt ryze technický. Slouží jako prostředek k rozlišení totožnosti osob, výrobků a služeb.²⁵

1.2.3 Význam a funkce obchodní firmy

Jako stěžejní bych na prvním místě zmínila funkci individualizační a identifikační. Jedná se bezesporu nejdůležitější funkci firemního práva a konkrétně obchodní firmy, jelikož identifikuje a zároveň odlišuje jednoho podnikatele od podnikatele jiného. Tato funkce slouží nejenom samotným osobám zapsaným do obchodního rejstříku k hájení a uskutečňování jejich zájmů, ale také zákazníkům a klientům, kteří na základě tohoto znaku jsou schopni rozeznat jednoho podnikatele od druhého, neboli rozlišit jednu firmu od firmy jiné. Tím obchodní firma uskutečňuje jistotu v obchodně - právních vztazích, do kterých daný subjekt vstupuje.²⁶ Samotná individualizační schopnost obchodní firmy zajišťuje základní informace o osobě podnikatele, zejména rozpoznatelnost fyzických a právnických osob, druh činnosti, nástupnictví, právní formu apod. Dále usnadňuje orientaci na obchodním trhu tím, že poskytuje relativně dostatečné informace a údaje o obchodních firmách podnikatelů. Díky tomu se snaží chránit zájmy nejen samotných podnikatelů, ale i spotřebitelů. S danou funkcí jistě souvisí i zásady tvorby obchodní firmy, o kterých pojednám níže.

S uvedenou funkcí je ve vztahu i rozlišovací neboli diverzifikační funkce. Tato funkce znamená, že podle odlišných obchodních firem se jednotliví podnikatelé navzájem rozlišují, a tím se též předchází nesrovnalostem a problémům v obchodní činnosti. Také se díky rozlišovací povinnosti obchodní firmy dodržují zásady nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti.

Na dalším místě uvádím funkci ochrannou, neboli zápovědní. Tato funkce je vlastní všem průmyslovým právům.²⁷ Ochrana spočívá v tom, že jakmile je konkrétní osobě zapsaná firma do obchodního rejstříku, je jiné osobě zakázáno, v souvislosti se zásadou nezaměnitelnosti, používat stejné nebo podobné označení (firmu). Proti takovému jednání se může dotčený subjekt bránit, a to pomocí ustanovení ObchZ

²⁵ Blíže viz TELEČ, Ivo. Cybersquatting formou neoprávněného útoku na název obce prostřednictvím doménového označení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2000, č. 3, s. 314.

²⁶ Blíže viz HAJN, Petr. K úpravě obchodního jména. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1995, č. 1, s. 18.

²⁷ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení – obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. 1. vydání. Praha: ORAC, 1997, s. 11.

vztahujících se k právní ochraně obchodní firmy. Způsoby ochrany existují dvojího druhu a jejich doba není nikterak časově ohraničena, tzn., že trvá po celou dobu existence subjektu a s jeho zánikem zaniká.²⁸ Na prvním místě stojí absolutní ochrana, kterou zajišťuje přímo úprava obchodní firmy v § 12, kde je stanoveno, že „*kdo byl dotčen na svých právech neoprávněným užíváním firmy, může se proti neoprávněnému uživateli domáhat...*“. Absolutní ochrana zde znamená, že se jí daná osoba může dovolávat proti komukoli, tedy nejenom v rámci hospodářské soutěže proti jinému soutěžiteli. Dalším možným typem ochrany je ochrana relativní, která je upravena ustanoveními nekalé soutěže, zejména § 47 týkající se vyvolání nebezpečí záměny. Konkrétně rozdíly mezi absolutní a relativní ochranou obchodní firmy rozeberu níže.

Funkce propagační neboli reklamní může mít u obchodní firmy význam jak pozitivní, tak negativní. Souvisí to s tím, že na každého jedince působí stejné (určité) jednání různě. V někom může vzbuzovat zájem, oblibu a sympatie, v jiném naopak například nedůvěru. Pravidlem je, aby si zákazníci a klienti firmu zapamatovali, ať v pozitivním nebo negativním světle. Ve většině případů působí ale propagace vesměs kladným významem a dojemem.

Obchodní firma je často také spjata s funkcí garanční (záruční). Ta znamená, že určitá firma může vzbuzovat v lidech pocit důvěry tím, že poskytuje například specifické, ale hlavně ověřené výrobky, služby nebo záruky. Často to souvisí s dlouholetou tradicí podniků a firem, nebo naopak se stálostí klientely a množstvím odběru zboží určitými zákazníky.

Dobrá pověst podniku neboli goodwill je pojem, který je s obchodní firmou nerozlučně spjat. Jsou to hodnoty, které se nedají konkrétně vyčíslit, ale které velmi souvisí s oblíbeností, známostí, stálostí kontaktů nejen samotné obchodní firmy, ale celého podniku.²⁹ To znamená, že dobrá nebo špatná pověst podniku ovlivňuje veškeré obchodní dění daného podnikatele.

Ekonomický význam firmy je taktéž nezanedbatelný. Souvisí se samotným podnikem a zaručuje zejména konkrétní klientelu zákazníků, odbytu výrobků, kvalitu

²⁸ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení – obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. 1. vydání. Praha: ORAC, 1997, s. 11.

²⁹ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení – obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. 1. vydání. Praha: ORAC, 1997, s. 11.

výrobků. Souhrnně jde říci, že je reprezentantem samotného podnikatele na obchodním trhu.³⁰

Celkově lze shrnout, že význam obchodní firmy můžeme vymezit těmito čtyřmi atributy:

- atribut právní subjektivity podnikatele
- jeden ze základních pojmových znaků podnikání,
- ochranné označení, jež je předmětem průmyslového vlastnictví,
- speciální typ nehmotného statku vyznačující osobitost podnikatele.³¹

1.3 Rekapitulace

Obchodní firma, jako předmět firemního práva, slouží k identifikaci a individualizaci podnikatelů zapsaných do obchodního rejstříku. I když jde o označení podnikatele a nikoliv podniku, tvoří jeho nehmotnou složku a často se také stává jeho velmi důležitou hospodářskou hodnotou. Jelikož obchodní firma na podniku lpí, nelze ji převádět samostatně, ale vždy pouze s podnikem nebo jeho částí. Obchodní firma je nehmotným statkem a právo k ní patří mezi práva duševního vlastnictví, konkrétně mezi práva na označení. Představuje název, pod kterým je podnikatel, ať osoba fyzická či právnická, zapsán do obchodního rejstříku. Tudíž se na podnikatele, kteří se do příslušné evidence nezapisují, nevztahuje. Mezi její základní funkce patří zejména schopnost individualizační, rozlišovací, ochranná, propagační, garanční a ekonomická.

³⁰ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení – obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. 1. vydání. Praha: ORAC, 1997, s. 11.

³¹ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení – obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. 1. vydání. Praha: ORAC, 1997, s. 11.

II. PRINCIPY TVORBY OBCHODNÍ FIRMY

2.1 Obecně k principům a zásadám

Principy a zásady jsou pojmy, které spolu velmi úzce souvisejí. Některými autory (např. Jan Hurdík, Alena Winterová) jsou tyto pojmy dokonce považovány za synonyma. Já si ale myslím, že je mezi těmito výrazy nemalý rozdíl. Dle mého, by principy měly být brány spíše za zásady obecnějšího charakteru, nadřazené běžným zásadám, systémově výše. Považuji je za pojmy, které jsou provázané s celým právem, právním řádem. Jde o nosnou konstrukci, na které je právo dále budováno.

Principy jsou podle slovníku cizích slov považovány za základní myšlenky, obecné zákonitosti, výchozí zásady a pravidla. Podobně literaturou³² princip chápán jako základní východisko, základní postavení, výchozí bod, předpoklad jakékoli teorie, koncepce.

J. Hurdík charakterizuje principy a zásady (považuje je za synonyma) takto: „Principy či zásady jsou vůdčí ideje, politické postuláty, koncepční základy právního odvětví, výraz objektivních zákonitostí a tendencí vývoje společnosti z pohledu určité systémové části práva nebo nejobecnější normy vyjadřující základ a smysl právní regulace příslušného odvětví“.³³

Podstata principů stojí na dvou rozdílných přístupech:

- 1) pozitivistický přístup, který spojuje platnost principu se zakotvením v platném právním řádu
- 2) přirozenoprávní přístup, který naopak váže existenci právního principu k obecně uznávaným společenským a mravním hodnotám, jež platí bez ohledu na jejich zakotvení v platném právním řádu³⁴

Zásady, resp. principy lze dělit do tří skupin³⁵:

- 1) obecné zásady = principy práva, které se vztahují ke všem právním odvětvím
- 2) zvláštní zásady = meziodvětvové, které se váží k několika právním odvětvím
- 3) specifické zásady = vztahují se k určitému právnímu odvětví či oboru práva

³² Blíže viz HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 11.

³³ HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 12.

³⁴ Blíže viz WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 61.

³⁵ Blíže viz KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základní zásady firemního práva. *Právní rozhledy*. 2000, č. 7, s. 296.

Vzhledem k výše uvedenému rozdělení jsem názoru, že principy vztahující se k tvorbě obchodní firmy (princip volné tvorby, přísné pravdy, smíšené tvorby) by měly být pojmenovány spíše jako zásady, jelikož se nevztahují ke všem právním odvětvím, ale pouze k odvětví obchodního práva, respektive pouze k právu firemnímu. Tato jazyková nesrovnalost by mohla u laiků vyvolávat klamný dojem, že jde o pojmy univerzálního charakteru, což v tomto případě není pravdou.

2.2 Principy tvorby obchodní firmy

Při tvorbě obchodní firmy platí určitá pravidla (principy), která musí být vždy respektována. Neznamená to však, že se všechny tři možné principy uplatní ve všech případech ve stejné míře. Rozdíl spočívá jednak při tvorbě obchodní firmy fyzické a právnické osoby, jednak při tvorbě firmy tzv. nové (právě založené) či staré (převzaté společně s nabytým podnikem). Důvodem jsou různé požadavky na tvorbu obchodních firem těchto (rozdílných) subjektů, které jsou vyjádřeny v obecné i zvláštní části obchodního zákoníku nebo ve zvláštních právních předpisech.

Než přistoupím ke konkrétním principům tvorby, nesmím opomenout zmínku o jednotlivých skladebných prvcích obchodní firmy. Tu tvoří firemní kmen (*corpus firmae*) a firemní dodatek. Tyto dvě složky jsou rovnocennými elementy a jen obě společně vytvářejí obchodní firmu jako nedělitelný a komplexní celek.³⁶

Firemní kmen může být v některých situacích užíván samostatně (např. pro účely reklamy), firemní dodatek z logiky věci nikoliv. Pouze pod firemním kmenem však nelze činit právní úkony. V některých situacích by takové jednání negativní právní důsledky mít nemuselo, v nejzávažnějších pochybeních by k tomu ale samozřejmě dojít mohlo.³⁷

Výjimka z jednotnosti kmene a dodatku vzniká u fyzických osob, které mohou vytvořit obchodní firmu pouze firemním kmenem (jednosložková firma), ale jen tehdy, pokud bude dodržena zásada nezaměnitelnosti. Z toho vyplývá, že dodatek u fyzických osob je většinou fakultativní. Výjimku tvoří případy, kdy pod stejným jménem již vystupuje jiný podnikatel - fyzická osoba. V takovém případě se dodatek stává obligatorním a ten pak musí jinak dvě shodné firmy (jména) podnikatelů odlišit.

³⁶ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky I. *Právní rádce*. 2006, č. 5, s. III.

³⁷ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky I. *Právní rádce*. 2006, č. 5, s. III.

Na rozdíl od fyzických osob - podnikatelů, právnické osoby zapsané do obchodního rejstříku musí mít dodatek vždy. Jedná se o dodatek určující jejich právní formu. Tento musí být vždy pravdivý a vždy musí být uveden ve tvaru, který nabízí konkrétní ustanovení obchodního zákona. V každém ustanovení vztahující se k obchodní firmě obchodní společnosti (ne družstva) je dána na výběr volba jedné z více možných konkrétních podob právní formy společnosti. Tento typ normy, která umožňuje výběr jedné z více stanovených variant, se nazývá alternativně kogentní norma. Tedy podnikatel - právnická osoba si nemůže firemní dodatek vytvářet zcela libovolně, ale musí si vždy zvolit jednu ze zákonem stanovených podob. Tento obligatorní firemní dodatek nemá, jak již bylo mnohokrát judikováno³⁸ a nyní je uvedeno i v § 10 ObchZ, rozlišující způsobilost. Lze tedy konstatovat, že v daném případě rozhodovací praxe soudů ovlivnila změnu právního předpisu.³⁹

2.2.1 Princip volné tvorby

Pravidlo volné tvorby se vyskytuje u osob právnických, které se zapisují do obchodního rejstříku. Jak ze samotného názvu vyplývá, zakladatelům nebo samotným podnikatelům je ponecháno na vlastní vůli a uvážení, jaký název, resp. obchodní firmu pro výkon svého budoucího podnikání (jiné činnosti) zvolí a pojmu již do svého zakladatelského dokumentu. Tato volba však není úplně svobodná, je omezena kogentními zásadami firemního práva, mezi které spadá zejména zásada nezaměnitelnosti, zákazu klamavosti a výlučnosti obchodní firmy, a dále zvláštními právními předpisy.

U právnických osob se tento princip uplatňuje při vytváření firemního kmene, kdy si tyto samy mohou zvolit jeho podobu. Zakladatelé vytváří *corpus firmae* jako osobní, věcný, fantazijní, číselný nebo smíšený.

Osobní kmen se tvoří buď ze jména a příjmení nebo jen zkratky jména a příjmení či pouze příjmení jednoho nebo více společníků či zakladatelů. Za společníka zde může být považována i právnická osoba. Nejde ale použít jako osobní firemní kmen jméno člena statutárního orgánu, který není společníkem nebo členem. Příklad osobního kmene

³⁸ Např. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 12. 1993, sp. zn. 3 Cmo 573/ 93 (Decos, v.o.s. x Decos, s.r.o.)

³⁹ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky I. *Právní rádce*. 2006, č. 5, s. II.

je častý zejména u těch společností a družstev, které mají silné osobní prvky.⁴⁰ Jméno zakladatele nebo společníka může obchodní firma obsahovat i po vystoupení dané osoby ze společnosti nebo i v případě její smrti. V obou těchto případech je ale třeba souhlasu osoby, která přestala být členem nebo společníkem dané právnické osoby, nebo v případě smrti a neposkytnutí souhlasu předem, následného souhlasu dědice (§ 11 odst. 5 ObchZ). Tento souhlas může být dán jak na dobu časově neohrazenou, tak i na určitý časový úsek. Může být dokonce vázán různými podmínkami. Není vyloučeno ani poskytnutí souhlasu za úplatu. Zkrátka zachováním shodné obchodní firmy se zajišťuje kontinuita pověsti na trhu a ve vědomí zákazníků.⁴¹

Věcný kmen obchodní firmy je samozřejmě odvozen z jejího předmětu podnikání. Musí být uveden v souladu se zásadou pravdivosti, tedy podle té činnosti, kterou daný subjekt skutečně vykonává. Pokud by během podnikání došlo ke změně předmětu podnikání, muselo by dojít i ke změně společenské smlouvy a zejména zápisu této změny, včetně nové obchodní firmy, do obchodního rejstříku.

U podnikatelů - právnických osob není vyloučen ani kmen fantazijní. Jde o takový kmen, který nic konkrétního neříká ani o osobě podnikatele, ani o předmětu jeho podnikání. Dobře zvolené firemní kmeny si často zákazníci velmi snadno zapamatují. Jako příklad lze uvést obchod s obuví s názvem „Stonožka, s.r.o.“. Jak již bylo výše řečeno, je možné použít i fantazijní kmen, který bude složen z hluku písmen. Tato varianta se samozřejmě nevylučuje, jen je podmínkou, aby byla zachována právní forma v tom znění, jak je uvedeno v zákoně.

Číselný kmen se v ČR tvoří jen zřídka, ale není nedovolený. Jde o kmen složený jen z číslic. Opět vhodně zvolená číselná kombinace může být pro klienty či zákazníky dobře zapamatovatelná, což je určitě u obchodní firmy velmi důležité znamení.

Konečně existuje i varianta smíšeného kmene znamenající různou kombinaci výše uvedených kmenů, tedy osobního, věcného, fantazijního a číselného.

Zákon tedy žádné podmínky pro tvorbu kmene právnické osoby povětšinou nečiní, výjimkou je tvorba kmene Českých drah, a.s., které mají dle zvláštního zákona povinnost vytvořit obchodní firmu přesně tohoto znění⁴².

⁴⁰ Blíže viz HAJN, Petr. Jméno společníka jako součást obchodního jména. *Právní rozhledy*. 2000, č. 4, s. 135.

⁴¹ Blíže viz HAJN, Petr. Jméno společníka jako součást obchodního jména. *Právní rozhledy*. 2000, č. 4, s. 135.

⁴² Dle ustanovení § 3 zákona č. 77/ 2002, Sb., o Českých drahách; Zakladatelem společnosti je stát, jehož jménem jedná Ministerstvo dopravy a spojů.

Princip volné tvorby je u právnické osoby, zapsané do obchodního rejstříku, vykompenzován obligatorním dodatkem, který naopak musí být vytvořen v podobě nebo v některé z uvedených podob, které stanoví právní předpis. Vedle tohoto obligatorního dodatku si mohou právnické osoby do své obchodní firmy pojmout i další dodatek fakultativní, který je poté opět založen na pravidlu volné tvorby. Ovšem jedná se pouze o dodatek fantazijního charakteru, neboť dodatek určující místo nebo druh podnikání musí být vždy pravdivý, tedy o volnosti u něho nemůže být řeč. Tento typ dodatku lze dovodit z dikce ust. § 9 odst. 1 věta druhá ObchZ, jež užívá slova „zpravidla“.

Od novely obchodního zákoníku, účinné od roku 2001, došlo ke změně § 10 ObchZ. Ten nově stanoví, že k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu. Proto právě vedle obligatorního dodatku připojují podnikatelé někdy ještě dodatek fakultativní, kterým se odliší od již stávající obchodní firmy jiného podnikatele (právnické osoby). Nebývá to však pravidlem, neboť krátká, stručná a výstižná firma je mnohem lépe zapamatovatelná než znění zdlouhavé a „nicneříkající“.

2.2.2 Princip přísné pravdy

Tento princip se uplatňuje u tvorby firemního kmene fyzické osoby (zapisující se, dobrovolně nebo povinně, do obchodního rejstříku), jak je stanoveno v § 9 ObchZ. Fyzická osoba je povinna vytvořit obchodní firmu vždy ze svého „celého“ jména a příjmení podle zápisu v rodném listě, resp. podle zákona o matrikách. Zákon nepřipouští možnost zkrácení křestního jména, používání zdrobnělin, pseudonymů, hovorových výrazů či dokonce neuvedení křestního jména vůbec. Tím se současná právní úprava liší jednak od té prvorepublikové, podle Všeobecného obchodního zákoníku, ve které bylo stanoveno, že firma kupce jednotlivce se povinně tvořila jen z jeho rodového jména⁴³; připojení křestního jména či jeho počátečního písmene, bylo pouze fakultativní. A jednak oproti právní úpravě platící před novelou účinnou od 1. 1. 2001.⁴⁴ Jsem toho názoru, že tento postup zákonodárce je správný, neboť má-li firma podnikatele dostatečně identifikovat a odlišovat od jiných subjektů, pouhé příjmení k tomu častokrát nestačí.

⁴³ Blíže viz BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava. K obchodnímu jménu podnikatelů - fyzických osob. *Obchodní právo*. 1994, č. 3, s. 3.

⁴⁴ Srov. např. zákon č. 105/ 1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, kdy podle § 8 odst. 1 se obchodní název skládal z příjmení podnikatele, popř. dodatku zamezujícího zaměnitelnost; orgán příslušný k registraci mohl připustit i jiný obchodní název (firmu). Tím byla zcela popřena zásada pravdivosti a zákazu klamavosti, neboť podnikatel- fyzická osoba mohl používat jako obchodní jméno (firmu) zcela libovolné označení bez jakékoli vypovídací hodnoty o jeho osobě.

Pravidlo přísné pravdy se u fyzických osob objevuje i při tvorbě jejich dodatku, pokud se nejedná o dodatek fantazijní (viz výše - princip volné tvorby). Takto se princip uplatní při vytváření dodatku osobního, místního nebo věcného. Ty totiž musí být pravdivé, v souladu s dobrými mravy soutěže, právními předpisy a musí ukazovat faktický stav. Podnikatel - fyzická osoba si může sám vybrat, zda použije jeden z těchto fakultativních dodatků, více či všechny.

U podnikatelů – právnických osob se tento způsob tvorby povinně uplatňuje u obligatorního dodatku určujícího právní formu. Právnícké osoby musí vždy použít jeden z nabízených dodatků, které jsou vyjmenovány ve speciálních ustanoveních (§ 77, § 95, § 107, § 154 odst. 2 a § 221 odst. 3) obchodního zákoníku vztahujících se k obchodním společnostem a družstvu.

Obchodní firma, resp. dodatek veřejné obchodní společnosti bude obsahovat označení „veřejná obchodní společnost“, které může být nahrazeno zkratkou „veř. obch. spol.“ nebo „v. o. s.“ Jiná varianta zkratk nepřichází v úvahu. Jedinou jinou možnou variantou je dodatek „a spol.“, pokud firma obsahuje jméno alespoň jednoho ze společníků. Samozřejmě, že pokud by obchodní firma obsahovala jména všech společníků, tento dodatek by nemohl být použit vzhledem ke svému potenciálnímu klamavému významu.

Současná firma komanditní společnosti, jak je uvedeno v § 95 ObchZ, musí vždy obsahovat jedno z těchto označení právní formy: „komanditní společnost“, „kom. spol.“ nebo „k. s.“. Jiné označení nebo zkratka není možná, a pokud by v návrhu na zápis byla uvedena, rejstříkový soud takovou firmu nezapíše. Specifikem u obchodní firmy komanditní společnosti je, že pokud obchodní firma, resp. firemní kmen obsahuje jméno komanditisty, je v zákoně uvedeno, že ten ručí za závazky společnosti stejně jako komplementář.

I u společnosti s ručením omezeným je výčet možných dodatků určujících právní formu taxativní. Podle § 107 ObchZ lze použít dodatek „společnost s ručením omezeným“, ale postačí zkratka „spol. s r.o.“ nebo „s. r. o.“. Jiná varianta, jak již bylo řečeno, opět nepřichází v úvahu.

Akciová společnost vytváří obligatorní firemní dodatek, a to na základě § 154 odst. 2 ObchZ. U ní přicházejí v úvahu tyto možnosti tvorby právní formy: „akciová společnost“, „akc. spol.“ nebo „a. s.“

Úprava firemního dodatku, a tedy právní formy družstva je jednoduše upravena v § 221 odst. 3 ObchZ, který jasně říká, že firma družstva musí obsahovat slovo

„družstvo“. Toto slovo nesmí být nikterak zkracováno ani uváděno v jiné podobě. Upřesnění družstva např. věcnou složkou jako třeba zemědělské, výrobní atd. nevádí, ale není to povinnou náležitostí.

Výběr mezi jednotlivými dodatky je věcí rozhodnutí zakladatelů. Jakmile je však firma zaregistrována do obchodního rejstříku, musí ji společnost používat v té podobě, ve které je do evidence zapsána, aniž by mohla jednotlivé formy dodatků volně zaměňovat.⁴⁵ Pluralita těchto dodatků je ovšem při zápisu vyloučena, tedy každá společnost si může zvolit pouze jednu formu dodatku určující právní formu.

Vedle povinnosti obchodních společností a družstev uvádět jako dodatek právní formu, zvláštní právní předpisy⁴⁶ nařizují některým právním subjektům i povinné označení determinující předmět jejich podnikání. Tento princip je zakotven například pro obchodní firmy bank, spořitelny, burz apod. Ty musejí ve své obchodní firmě nést tento název a jiný podnikatel, jehož činnost se k výše uvedeným nevztahuje, nesmí naopak tyto výrazy ve své obchodní firmě používat.

Výjimku z pravidla přísné pravdy představuje ustanovení § 11 odst. 5 ObchZ, na základě kterého je možné, aby bylo ve firmě obchodní společnosti zachováno jméno jeho dřívějšího společníka nebo člena, který jím již není, pokud s tím vysloví souhlas on nebo jeho dědicové.

2.2.3 Princip smíšené tvorby

Pravidlo smíšené tvorby je ve své podstatě propojením dvou výše jmenovaných principů. V jedné části obchodní firmy - firemním kmeni nebo firemním dodatku - se projeví princip přísné pravdy, naopak v té druhé části, princip volné tvorby.

Uplatňuje se při vytváření obchodní firmy jak osob fyzických, tak i právnických. U osob právnických bude pravidlem - neboť ty musí do své firmy vždy pojmout obligatorní dodatek určující jejich právní formu; podoba firemního kmene je ponechána (až na malé výjimky) na jejich uvážení. Naproti tomu, fyzické osoby mají většinou na výběr, zda dodatek ke svému firemnímu kmenu připojí či nikoli. Tedy princip smíšené tvorby se u nich uplatňuje fakultativně.

⁴⁵ Blíže viz ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 25.

⁴⁶ Blíže viz § 3 odst. 3 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách; § 1 odst. 3 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech; § 3 odst. 3 zákona č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách; § 5 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví; § 4 zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování; § 4 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, vše ve znění pozdějších předpisů

2.3 Rekapitulace

V souladu s principem volné tvorby vytváří firemní kmen pouze osoby právnické, pokud není zvláštním zákonem stanoveno jinak. Znamená to, že tyto osoby mají možnost volby mezi kmenem osobním, věcným, fantazijním, číselným či smíšeným. Věcný kmen se musí vždy vztahovat k předmětu podnikání, jinak by mohl působit klamavě.

Princip přísné pravdy se uplatňuje u tvorby jak kmene podnikatele fyzické osoby, tak i dodatku označující právní formu u osoby právnické. Možnosti podoby tohoto dodatku jsou u každé obchodní společnosti a družstva vyjádřeny taxativním výčtem, a to ve zvláštní části obchodního zákoníku. Každý podnikatel - právnická osoba může mít pouze jeden tento dodatek.

Dle principu smíšené tvorby vytváří svou obchodní firmu vždy podnikatel - právnická osoba. Ta ke svému firemnímu kmeni (princip volné tvorby) musí vždy připojit dodatek označující právní formu (princip přísné pravdy). Dobrovolně (při dodržení zásady nezaměnitelnosti) mohou podnikatelé - fyzické osoby ke svému jménu a příjmení (kmeni) připojit odlišující dodatek.

III. ZÁSADY TVORBY OBCHODNÍ FIRMY

3.1 Obecné vymezení

Obchodní firma je označením podnikatele, která ho identifikuje a odlišuje od ostatních podnikatelských subjektů. Proto by si měl každý podnikatel před svým zápisem do obchodního rejstříku dobře promyslet, jakou podobu obchodní firmy si pro své podnikání zvolí. Pomocí správně a vhodně vytvořené obchodní firmy má totiž podnikatel možnost upozornit ostatní podnikatelské subjekty a také širokou veřejnost na své nevýznamnější atributy. Při volbě (a tvorbě) obchodní firmy je třeba ovšem dodržovat několik zásad.⁴⁷

„Význam slova zásada se odráží ve výrazech pravidlo nebo vodítko činů a chování, směrnice jednání nebo posuzování, anebo také myšlenka, které platí za všech okolností.“⁴⁸

„Základní zásady firemního práva jsou zejména v obchodním zákoníku (ale i v jiných předpisech) přímo či nepřímo vyjádřená východiska tvorby, interpretace a aplikace norem firemního práva.“⁴⁹

Zásady, jak již bylo pojednáno výše, se člení na tři základní skupiny. Ty, o kterých budu dále hovořit, spadají do skupiny třetí (zásad specifických), které se vztahují k určitému právnímu odvětví či oboru práva. V tomto případě konkrétně k právu firemnímu.

Obchodní zákoník přímo uvádí ve svém znění pouze dvě základní zásady, a to zásadu nezaměnitelnosti a zásadu zákazu klamavosti. Tyto zásady jsou shodně uvedeny v § 10 odst. 1 ObchZ, kde zákonodárce stanovil, že firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě.⁵⁰ Ostatní zásady lze dovodit jednak výkladem obecných ustanovení pojednávajících o obchodní firmě, ale také ze zvláštních ustanovení ObchZ (nekalá soutěž, obchodní společnosti) či jiných právních předpisů.

V současnosti jsou za zásady ovládající firemní právo považovány tyto:

⁴⁷ Bližší viz POKORNÁ, Jarmila, KOVAŘÍK, Zdeněk, ČÁP, Zdeněk. *Obchodní zákoník - komentář, 1. díl. (§1-§220)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 38.

⁴⁸ PINZ, Jan. Právní principy, zásady a legis ratio. In BOGUZSAK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 111.

⁴⁹ KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základní zásady firemního práva. *Právní rozhledy*. 2000, č. 7, s. 296.

⁵⁰ To je rozdíl oproti předchozí úpravě, která upravovala pouze zásadu nezaměnitelnosti.

1. zásada firemní povinnosti
2. zásada firemní přísnosti (legality)
3. zásada nezaměnitelnosti (výlučnosti, exkluzivity)
4. zásada pravdivosti a přiměřenosti
5. zásada jasnosti
6. zásada jednotnosti
7. zásada zákazu klamavosti
8. zásada firemní volnosti a vázanosti
9. zásada nedělitelnosti

3.2 Jednotlivé zásady firemního práva

Tvorba obchodní firmy je ovládána několika zásadami, které by měly být vždy plně respektovány a naplňovány. Podnikající osoba zapisující se do obchodního rejstříku nemá absolutní volnost při vytváření podoby své budoucí obchodní firmy, ale musí tyto základní myšlenky a teze dodržovat a řídit se jimi. Platná právní úprava obchodního zákoníku výslovně uvádí pouze zásadu nezaměnitelnosti a zásadu zákazu klamavosti, ostatní zásady obchodní firmy je nutno z textu právní normy dovodit, zejména výkladem. Nutno však podotknout, že v některých případech nelze všechny tyto zásady přijmout a aplikovat bez výjimky.

3.2.1 Zásada firemní povinnosti

Zásada firemní povinnosti není v obchodním zákoníku výslovně uvedena, ovšem povinnost podnikatelů zapsaných do obchodního rejstříku obchodní firmu mít vyplývá zejména z § 8 odst. 1 ObchZ. Ze samotného znění tohoto ustanovení lze dovodit, že podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku činí veškeré právní úkony, které souvisí s jeho podnikáním, pod svou obchodní firmou. Uvedenou zásadu je možné dále vyvozovat z § 2 odst. 1 ObchZ, který vymezuje pojem podnikání a taktéž z ustanovení upravujících jednotlivé obchodní společnosti a družstva, resp. ustanovení vymezující obligatorní náležitosti zakladatelských dokumentů těchto právních subjektů. V neposlední řadě se výše uvedená zásada dá dedukovat i z žádosti o vydání

živnostenského oprávnění, návrhu na zápis do obchodního rejstříku a z výpisu z obchodního rejstříku.⁵¹

Podle slov G. Švamberg je „hospodářským účelem jejím označiti hospodářský subjekt, s nímž obecenstvo v obchodní a právní styk přichází určitým jménem a rozlišiti jej tak od jiných hospodářských subjektů. Obsah povinnosti firemní jeví se v tom, že nezáleží tu na vůli povinníka, chce-li či nechce míti firmu, on prostě firmu podle zákona míti musí.“⁵²

„Předválečné právo řešilo vznik obchodní firmy poněkud odlišným způsobem, jelikož pro akciové společnosti, akciové komandity, společnosti s ručením omezeným a družstva vázalo její vznik na protokolaci (zápis do obchodního rejstříku), nýbrž pro vznik firmy kupce jednotlivce, veřejné obchodní společnosti a spolků byly vyžadovány tři zákonné podmínky: aby dotčený subjekt podléhal protokolaci (zápisu do obchodního rejstříku), aby svého jména užíval a aby jméno bylo v souladu se zákonem“.⁵³

V pozitivním smyslu tato zásada znamená, že každý podnikatel, ať dobrovolně či povinně zapsaný do obchodního rejstříku, musí obchodní firmu používat. Naopak negativní vymezení této zásady stanoví, že podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku svou obchodní firmu mít musí, ať chce či nikoliv. Nezáleží tedy na jeho svobodné vůli. Pokud by totiž podnikatel nečinil alespoň právní úkony, které mu stanoví právními předpisy, pod svou obchodní firmou, mohl by být na základě rozhodnutí soudu z obchodního rejstříku vymazán (po výmazu z obchodního rejstříku logicky zanikne i právo k obchodní firmě).

Zásada firemní povinnosti je tedy úzce propojena s pojmy podnikatel a podnikání. Definice těchto pojmů je zakotvena v § 2 odst. 1, 2 ObchZ. Za podnikání je považována soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Tyto úkony mohou činit za podnikatele a na jeho účet samozřejmě i třetí osoby (např. zaměstnanci).

Osoby zapsané do obchodního rejstříku podle § 2 odst. 2 písm. a) ObchZ jsou osoby, které vznikají dnem zápisu do obchodního rejstříku. Firemní povinnost tedy u nich vzniká zápisem do této evidence, resp. již jejich založením, neboť již v zakladatelských dokumentech je obligatorní náležitostí stanovení obchodní firmy.

⁵¹ Bliže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Obchodní jméno (firma) ve světle novely obchodního zákoníku. *Právo a podnikání*, 2000, č. 11, s. 7.

⁵² ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: Vlastním nákladem, 1917, s. 56.

⁵³ KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základy firemního práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 7, s. 295.

Osoby uvedené pod písmeny b) – d) § 2 odst. 2 se do obchodního rejstříku zapisují obligatorně jen tehdy, pokud tak stanoví obchodní zákoník nebo jiný právní předpis. Teprve dnem tohoto zápisu vzniká těmto osobám právo k obchodní firmě, neboť do tohoto momentu činily veškeré právní úkony pod svým jménem či názvem.

Firemní povinnost má tedy tato pětice skupin:

- 1) právnické osoby vznikající zápisem do obchodního rejstříku
- 2) právnické osoby zapisované do obchodního rejstříku na základě zvláštního právního předpisu, ale vznikající před tímto zápisem
- 3) fyzické osoby provozující podnikatelskou činnost, kdy po splnění určitých kritérií (na základě jisté skutečnosti) mají povinnost nechat se zapsat do obchodního rejstříku⁵⁴
- 4) fyzické osoby oprávněné k podnikání, které se do obchodního rejstříku zapíší dobrovolně
- 5) zahraniční osoby, kterým oprávnění k podnikání na území České republiky vzniká dnem jejich zápisu do obchodního rejstříku.⁵⁵

Dle zásady firemní povinnosti má „kupec užívat firmy věrně, tj. zásadně v úplném znění, jak je zapsána v rejstříku. Odchytky od věrného užívání jsou neoprávněným užíváním firmy. Nesprávné znamenání firmy však nemá pravidelně za následek neplatnost příslušného právního jednání.“⁵⁶

Podnikatelský subjekt je tedy povinen mít a užívat obchodní firmu v té podobě, ve které byla zapsána do obchodního rejstříku, a to včetně dodatků. Správně ovšem podotkl K. Eliáš, že požadavek formální totožnosti nesmí být přepínán a to zejména tam, kde ze znění obchodní firmy není pochyb o totožnosti jednajícího subjektu.⁵⁷

⁵⁴ Podle § 34 odst. 2 ObchZ se fyzická osoba, která je podnikatelem zapíše do obchodního rejstříku vždy, jestliže výše jejich výnosů nebo příjmů snížených o daň z přidané hodnoty, je-li součástí výnosů nebo příjmů, dosáhla nebo přesáhla za dvě po sobě bezprostředně následující účetní období v průměru částku sto dvacet milionů Kč.

⁵⁵ Podle § 21 odst. 5 ObchZ se obligatorní zápis do obchodního rejstříku nevztahuje na fyzickou osobu, která je:

- a) státním příslušníkem členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- b) rodinným příslušníkem osoby podle písmene a), který má v ČR právo pobytu,
- c) státním příslušníkem třetího státu, kterému bylo v členském státě Evropské unie přiznáno právní postavení dlouhodobě pobývajících rezidenta,
- d) rodinným příslušníkem osoby podle písmene c), kterému bylo v ČR vydáno povolení k dlouhodobému pobytu.

⁵⁶ MALOVSKÝ-WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý kompas, 1947, s. 114.

⁵⁷ Blíže viz ELIÁŠ, Karel. Některé otázky spojené s úpravou obchodního jména akciové společnosti. *Obchodní právo*, 1999, č. 6, s. 7.

Stejný názor vztahující se k nepřesnému uvedení obchodní firmy zastává i Nejvyšší soud ČR: „Uvede - li obchodní společnost nebo jiný podnikatel v písemném právním úkonu své obchodní jméno (nyní obchodní firmu) nepřesně nebo neúplně, nelze z toho důvodně dovozovat, že by právní úkon učinil někdo jiný (od něj odlišná osoba). Jde o vadu projevu vůle, která způsobuje, nelze - li ji odstranit pomocí výkladu, neplatnost právního úkonu.“⁵⁸

Povinnost užívat obchodní firmu přesně podle stavu zápisu v obchodním rejstříku má jak podnikatel, pro kterého byla obchodní firma zapsána, tak i osoby jiné. Pokud tedy tato jiná osoba neužije firmu zcela přesně, ale přesto je daný podnikatelský subjekt bez pochybností identifikovatelný, nemá majitel oprávnění plnění závazku odepřít.⁵⁹

Z výše uvedeného lze tedy vyvodit závěr, že nesprávné uvedení obchodní firmy spočívající „pouze“ v nepřesném uvedení například právní formy („v.o.s.“ namísto „veř. obch. spol.“) nebo uvedení firmy s malými písmeny namísto písmen velkých nezpůsobuje neplatnost daného právního úkonu. To ovšem pouze tehdy, pokud půjde daný subjekt i přes výše zmíněnou nepřesnost identifikovat. Stále ovšem platí pravidlo, že obchodní firma by měla být užívána přesně v té podobě, jak byla registrována. Tím se zajistí také předejde možným problémům a komplikacím.

S problematikou firemní povinnosti jistě souvisí i další rozsudek Nejvyššího soudu z roku 2009, ve kterém se vyjádřil k právním úkonům činěným pod nezapsanou obchodní firmou.⁶⁰ V daném sporu valná hromada obchodní společnosti T.H., a.s. rozhodla o změně obchodní firmy na R. a.s., a to v březnu 2002. Změněná obchodní firma byla ovšem do obchodního rejstříku zapsána až v listopadu 2002. V září 2002, tedy v mezidobí mezi rozhodnutím VH o změně obchodní firmy a zápisem nové obchodní firmy do obchodního rejstříku, došlo k prodání nemovitostí ve veřejné dražbě, a to jménem společnosti R. a.s. Žalobce v dané kauze namítá, že dražený podnik nebyl v dražební vyhlášce označen obchodní firmou zapsanou v té době v obchodním rejstříku, tedy T.H. a.s., ale pod obchodní firmou R. a.s., která byla do obchodního rejstříku zapsána až po skončení veřejné dražby a prodání předmětných nemovitostí. Dále uvádí, že jelikož firma R. a.s. v té době neexistovala, součástí neexistujícího podniku nemohly být tudíž žádné nemovitosti a vlastnictví k nemovitostem proto nemohlo přejít na

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. ledna 2002, sp. zn. 21 Cdo 315/2001.

⁵⁹ Blíže viz PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku. I. díl § 1 – 55*. Praha: Linde Praha a.s., 1997, s. 113.

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1441/ 2007.

žalovanou příklepem ve veřejné dražbě. Nejvyšší soud o daném sporu rozhodl takto: „Obchodní zákoník v § 8 zakládá (a v rozhodné době zakládal) podnikateli povinnost činit právní úkony pod svou obchodní firmou, jíž je název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Zápis má tedy konstitutivní povahu. O společnosti, která učiní právní úkon pod změněnou (valnou hromadou řádně odsouhlasenou) obchodní firmou, ačkoli tato změna dosud není zapsána v obchodním rejstříku, však nelze jen proto uvažovat jako o neexistující a jen proto také nelze označit za neexistující její „podnik“ identifikovaný (předčasně) prostřednictvím nové obchodní firmy“.

S tímto rozhodnutím Nejvyššího soudu se nemohu ztotožnit. V souladu se zásadou firemní povinnosti činí podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku právní úkony pod svou obchodní firmou. Zápis obchodní firmy do obchodního rejstříku má účinky konstitutivní. Tedy ve výše uvedeném sporu byla obchodní firmou žalobce zapsanou v rejstříku firma T.H., a.s. a nikoliv R. a.s. Proto veškeré právní úkony musely být činěny pod obchodní firmou v té době zapsanou do obchodního rejstříku, a ne pod obchodní firmou pouze schválenou valnou hromadou. Valná hromada se přece i poté, co již odsouhlasila změnu názvu obchodní firmy, může kdykoli usnést na změně další. Dokud ovšem tato není řádně zapsána do obchodního rejstříku, nejde pod ní činit jakékoli právní úkony. Dle mého, tímto rozhodnutím Nejvyšší soud zcela popřel konstitutivní charakter zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku, resp. právní úpravu obsaženou v ObchZ. Vyvolal tak přinejmenším pocit právní nejistoty a nepřehlednosti, když judikoval, že podnikatel může činit právní úkony i pod obchodní firmou, kterou dosud nemá v obchodním rejstříku zapsanu.

3.2.2 Zásada legality, firemní přísnosti

Tato zásada je velmi často považována za zásadu obecnějšího rázu, zastřešující všechny níže uvedené zásady. Stručně a výstižně ji vysvětluje L. Lochmanová: „Pro všechny kategorie podnikatelů, na které se vztahuje firemní povinnost, jsou stanovena přesná a poměrně podrobná pravidla pro tvorbu obchodní firmy“.⁶¹ Legalita neboli zákonnost obchodní firmy znamená, že firma nesmí být vytvářena, užívána (zejména v právních úkonech) či převáděna v rozporu se zákony a jinými právními předpisy. Těmi jsou kromě obchodního zákoníku i předpisy z oblasti průmyslového vlastnictví, předpisy

⁶¹ LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Základy obchodního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 28.

upravující činnost bank, pojišťoven, burz, atd. Kromě souladnosti s právními předpisy, nesmí firma narušovat ani obecnou mravnost, tzn., nesmí obsahovat slova vulgární, dvojsmyslná či různá fašistická označení.⁶² Otázkou ale stále zůstává, kde je hranice mezi tím, co ještě mravné je a co již není. Tento problém musí nejspíše vyřešit v každém konkrétním případě soud, protože jsem názoru, že některá (jednotlivá) slova či slovní spojení jde užívat v různých kontextech a souvislostech. Tím je nelze vždy bezpečně podřadit pod skupinu „mravné“ nebo „nemravné“. Je tudíž třeba se na určitou obchodní firmu dívat komplexně a přihlížet např. k předmětu činnosti či významu konkrétního znění.

V souvislosti se zásadou legality bych se ráda zamyslela nad problémem, zda je správné hovořit o „zásadě legality“ nebo zda by bylo přesnější používat pojem „princip legality“

Samotné slovo „princip“ pochází z latinského pojmu „*principum*“, což znamená počátek, základ, původ. Z toho je možné dovodit, že za princip je považováno především určité základní pravidlo, obecně uznávané myšlenkové východisko.

„Právní principy jsou pravidla, která jsou staletou vymožeností právní kultury a jsou právu imanentní v právním státě, ať jsou nebo nejsou výslovně vyjádřeny v platných právních normách. Mnohé z těchto principů byly formulovány již klasickými římskými právníky a jejich pokračovateli. Jiné jsou produktem právního vývoje od počátku konstitucionalismu, od prosazení zásady rovnosti občanů před zákonem a veřejnou mocí a od formování právních států.“⁶³

„Princip představuje jakýsi základní bod, znak, pilíř objektivního práva jako normativního systému. To, co by představovalo jakousi absolutní hodnotu, co je vnímáno lidským společenstvím jako něco běžného, automatického, přítomného, přirozeného, odvoditelného snad i z obecné charakteristiky práva a jeho účelového poslání.“⁶⁴

Z výše uvedených definic právních principů je možné dospět k závěru, že za principy se dají považovat ta pravidla, která nejenom že přesahují hranici jednoho oboru práva, ale často přesahují i hranice státu. Jsou tudíž společné právním řádům různých zemí. Jedná se o pravidla, která mají velmi obecný, téměř univerzální charakter dopadající na různorodou a početnou skupinu společenských poměrů a vztahů.

⁶² Bliže viz ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 22.

⁶³ BOGUSZAK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 26.

⁶⁴ DOSTÁLOVÁ, J., HARVÁNEK, J. *Právní principy, zásady a pravidla (právně-teoretická úvaha)*. In BOGUSZAK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 106.

Dle Ústavy ČR⁶⁵ je Česká republika svrchovaným a demokratickým právním státem. S tím zajisté souvisí skutečnost, že takovýto demokratický stát uplatňuje určité právní principy, na nichž je jeho existence založena. Mezi jeden z nejdůležitějších principů, na kterém je právní stát vybudován, patří bezesporu princip legality⁶⁶. Dle mého názoru by bylo tudíž přesnější, kdyby zásada legality byla nazývána spíše principem legality, neboť nejde pouze o zásadu jednoho právního odvětví či dokonce pododvětví, ale o pravidlo dalekosáhlejšího charakteru.

3.2.3 Zásada nezaměnitelnosti (výlučnosti)

Zásada nezaměnitelnosti, společně se zásadou zákazu klamavosti, jsou přímo vyjádřeny v § 10 ObchZ, a tudíž se dají považovat za nejdůležitější, hlavní zásady firemního práva. Důvodem je „téměř absolutní aplikovatelnost v oboru firemního práva“.⁶⁷ Podle G. Švambergu je účelem zásady nezaměnitelnosti jednak chrániti obecnstvo před klamáním stejnými aneb k nerozeznání podobnými firmami, jednak chrániti obchodníky před nekalou soutěží na poli firemního práva.⁶⁸

Tato zásada byla upravena již ve VZO v čl. 20: *„Každá nová firma se musí zřetelně lišiti ode všech firem, které v tomtěz místě neb v téze obci již trvajjí a do obchodního rejstříku byly zapsány. Má – li některý obchodník stejné jméno a příjmení s obchodníkem již zapsaným, a chce – li také on těchto jmen za svou firmu užívat, musí k ní připojiti takový dodatek, kterým se zřetelně rozeznává od firmy již zapsané“*. „Princip výlučnosti firmy byl limitován hranicí jednoho místa, resp. jedné obce; neplatil pro celý obvod rejstříkového soudu nebo dokonce pro celou říši. Pojem místa a obce se nekryly. Místo bylo považováno za pojem zeměpisný, obec za pojem politicko – právní“.⁶⁹

Působnost zásady nezaměnitelnosti není v současnosti omezena teritoriálně (obec, kraj, atd.) ani časově. Vztahuje se na celé území České republiky a působí bez časového omezení, tzn., že po celou dobu existence obchodní firmy daného subjektu nesmí nikdo jiný zaměnitelnou obchodní firmu používat a nechat si ji zapsat do obchodního rejstříku. To se týká jakýchkoli dvou podnikatelů, ať mají či nemají stejný předmět podnikání.

⁶⁵ Blíže viz čl. 1 z. č. 1/ 1993 Sb., Ústava ČR.

⁶⁶ Samotný pojem legalita značí soulad s právem, právním řádem.

⁶⁷ KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základy firemního práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 7, s. 296.

⁶⁸ Blíže viz ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 68.

⁶⁹ LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Firemní dodatky 1. Právní rádce*, 2006, č. 5, s. III.

Význam zásady spočívá v tom, že každá nově vznikající obchodní firma se musí od všech již dříve zapsaných odlišovat, a to nejen zrakovým vjemem, ale i sluchovým (viz rozsudek 3 Cmo 371/ 95). K požadavku zřetelného odlišení obchodních firem podle čl. 20 VZO se vyjádřil již F. Rouček: „Firmy musí se lišit ve svém nezkráceném znění v písmě i zvuku tak, aby obyčejný člověk průměrně opatrný postřehl rozdíl zrakem i sluchem (proto k rozlišení nestačí vůči dodatku slovem „první“ dodatek číslicí „I.“) Stejně se k tomu vyjádřila L. Lochmanová: „V jednotlivých případech se musí přihlížet ke všem (důležitým) rozlišovacím okolnostem současně, tedy nejen k různému způsobu psaní, ale i k různému sluchovému vjemu (zvuku), neboť jak zvuk, tak i písmo jsou pro rozlišování firem podstatné“.⁷⁰ Tedy ze znění obchodní firmy by mělo být na první pohled zcela zřejmé, o jaký podnikatelský subjekt se jedná. S těmito názory se plně ztotožňuji. Povinnost nezaměnitelnosti jak po stránce vizuální, tak po stránce audiální je zajisté ještě více umocněna s ohledem na osoby nevidomé. Ty totiž vzhledem ke svému handicapu obchodní firmu ve většině případů rozeznávají pouze pomocí sluchu. V obchodním rejstříku je bohužel v rozporu s touto zásadou možno najít mnoho obchodních firem, které se sice liší způsobem psaní, ovšem jejich zvuková podoba je naprosto totožná. Tak například obchodní firmy „100P s.r.o.“, „STOP, s.r.o.“ a „S-TOP, s.r.o.“ nebo „Made for you s.r.o.“ a „MADE4YOU s.r.o.“ Z písemného vyjádření těchto obchodních firem je na první pohled rozdílnost vidět, ovšem po stránce audiální zní stejně. To může být, zejména pro osoby nevidomé, značným problémem a proto by při zkoumání (ne)zaměnitelnosti dvou různých obchodních firem měl brán zřetel na oba dva výše zmíněné faktory.

Několikrát byla také položena otázka, zda k odlišení postačí různé užití velkých a malých písmen v obchodní firmě. Souhlasím s názorem M. Tomsy, který uvádí, že „rozhodující je skutečné znění obchodního jména (dnes firmy) a ne jeho grafická úprava, a to včetně užití velkých a malých písmen. Proto uvedení kmenového slova v obchodním jménu jen s prvním velkým písmenem a dalšími malými, i když v obchodním rejstříku je celé toto slovo uvedeno velkými písmeny, nijak nezpochybňuje, kdo určitý právní úkon učinil.“⁷¹ Právní úkony mohou být totiž učiněny nejen v písemné podobě, ale i ústní, tudíž důraz musí být kladen i na jeho znění a ne na pouze na jeho psanou verzi. Pokud by

⁷⁰ LOCHMANOVÁ, Ludmila. Obchodní firma a tvorba firemního kmene I. *Právní rádce*, 2006, č. 12, s. 6.

⁷¹ TOMSA, Miloš. Správné užívání obchodního jména. *Obchodní právo*, 1997, č. 4, s. 18.

podnikatel měl zájem na tom, aby byla chráněna i grafická podoba jeho obchodní firmy, musel by si ji nechat zapsat jako ochrannou známku⁷².

Soudy již mnohokrát rozhodly, že zaměnitelnost se posuzuje podle dojmu průměrného zákazníka (spotřebitele). Za zaměnitelné se považují nejen firmy zcela shodné, ale i podobné. Z judikatury⁷³ vyplývá, že jde - li o názvy, které se skládají z více prvků, i když téhož druhu, mají pro posouzení nezaměnitelnosti nejdůležitější význam ty prvky, které jsou pro celkový dojem, který utkví v paměti (průměrného či potencionálního zákazníka⁷⁴), určující (tzv. silné prvky). Totožností těchto silných prvků je (obvykle) objektivně založena zaměnitelnost názvů obchodních firem. Ostatní rozlišující dodatky v obchodních firmách jsou tzv. slabými prvky, které nemají dostatečnou rozlišovací schopnost. „Zaměnitelnost je vyloučena, pokud lze zúčastněné podnikatele objektivně odlišit. Může však nastat situace, že se různé firmy budou shodovat v tzv. klíčových nebo příznačných slovech. Z hlediska firemního práva budou nezávadné (nezaměnitelné), avšak mohou být protiprávní jako nekalá soutěž“.⁷⁵

Konstantnost tohoto kritéria (ne)zaměnitelnosti dokládají i rozhodnutí⁷⁶ posledních let: „není rozhodující úplné slovní znění obou firem účastníků, ale je nutné přihlížet k dojmu, který vzniká u takového průměrného (potencionálního) zákazníka. Byť se plné znění firem liší, zákazníkovi utkví z takového delšího znění firmy jako příznačná jen určitá její výrazná a (oproti všem ostatním firmám) rozlišující část“.

Z mého pohledu chybně však Nejvyšší soud ČR v rozsudku sp. zn. 32 Odo 3367/2007⁷⁷ nepovažoval za zaměnitelné obchodní firmy „Česká miss“ a „Miss ČR“. Jako odůvodnění uvedl: „slovo miss je označením do takové míry obecné, že nemůže získat příznačnost samo o sobě, ani v různých modifikacích.“ S tímto názorem se neztotožňuji. Průměrný spotřebitel si z obchodní firmy složené z více prvků vybere vždy ten

⁷² Blíže viz § 1 z. č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, který uvádí: „Ochrannou známkou může být za podmínek stanovených tímto zákonem jakékoliv označení schopné grafického znázornění, zejména slova, včetně osobních jmen, barvy, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho obal, pokud je toto označení způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby.“

⁷³ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 4. 1997, sp. zn. 3 Cmo 371/1995; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 1997, sp. zn. 1 Odon 108/1997; rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 4. 1999, sp. zn. 3 Cmo 52/1998; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 32 Odo 840/2004

⁷⁴ Jako průměrný spotřebitel (zákazník) je považován podle 2005/29/ES, o nekalých soutěžních praktikách vůči spotřebitelům ve vnitřním trhu, ten, který má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory

⁷⁵ FALDYNA, František, POKORNÁ, Jarmila, TOMSA, Miloš. *Obchodní právo*. Praha: Meritum – Aspi, 2005, s. 22.

⁷⁶ Blíže viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1729/2006; Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3580/2009.

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2009, sp. zn. 32 Odo 3367/2007.

nejvýraznější a nejsilnější, což v daném případě je slovo „miss“. Slůvko „česká“ či „ČR“ jsou z mého pohledu pouze tzv. prvky slabé, které běžný spotřebitel nevnímá se stejnou mírou pozornosti jako tzv. prvky silné. Navíc oba tyto slabé prvky označují shodné územní vymezení dané soutěže. Tyto jsou jednak v běžné mluvě často zaměňovány („česká“ a „ČR“), a jednak nemají dostatečnou rozlišovací způsobilost.

„Nezbytnost podmínky nezaměnitelnosti je dána tím, že firma je základním identifikačním znakem podnikatele a eventuální zaměnitelnost firmy s firmou jiného podnikatele pak identifikační charakter potlačuje“.⁷⁸

V souvislosti se zásadou nezaměnitelnosti nepanuje názorová shoda, zda je zapotřebí, aby byla obchodní firma vytvořena pouze v českém jazyce, či je možné použít i výrazy cizojazyčné. Ve prospěch česky znějící obchodní firmy svědčí zejména fakt, že tento institut upravuje český zákon, jehož text je psán v českém jazyce a je platný a účinný na území České republiky. Tuzemský podnikatel by měl tudíž mít sám zájem na tom, aby jeho obchodní firma byla co možná nejvíc jasná a srozumitelná co nejširší vrstvě (zejména tuzemských) občanů. Opačný názor pak vychází z toho, že není - li v zákoně výslovně zakázán cizojazyčný výraz, měl by být dovolený. Takový výraz může být navíc velmi výrazným a rozlišujícím prvkem, čímž zajisté může silně přispívat k dodržování zásady nezaměnitelnosti.⁷⁹ Díky současné situaci a stále se rozšiřujícímu vlivu nejen Evropské unie, ale i celého světa, jsem spíše názoru umožňující tvorbu cizojazyčné firmy. Ovšem i takováto tvorba obchodní firmy by podle mého mínění měla mít jisté meze, zejména by stále měla být respektována zásada jasnosti tvorby firmy. Proto se domnívám, že by mělo jít zejména o výrazy, které jsou v daných oblastech známé a nevznikají při jejich interpretaci výkladové obtíže.

Některá slova ovšem musejí být uvedena v českém jazyce vždy, a to konkrétně:

- a) česká jména podnikatelů fyzických osob (např. u ženy nelze užít příjmení Novák, má-li zapsáno v rodném listě Nováková nebo muž zapsaný v matrice jako Jan Bílý nemůže užívat své jméno, resp. obchodní firmu v anglicky psané podobě, tedy John White)
- b) názvy právnických osob zřízených zákonem (např. České dráhy, a.s.)
- c) dotatky označující sídlo či místo podnikání (např. místo Praha není možné použít Prague)

⁷⁸ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: Polygon, 2002, s. 82.

⁷⁹ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Obchodní firma a tvorba firemního kmene I. *Právní rádce*, 2006, č. 12, s. 6; KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základy firemního práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 7, s. 298

d) dotatky o právní formě právnických osob (Ltd. namísto s.r.o.).

Zásada nezaměnitelnosti se začala reálně naplňovat až s účinností harmonizační novely obchodního zákoníku č. 370/ 2000 Sb., od 1. 1. 2001. Teprve od tohoto data se obchodní firma vztahuje pouze na podnikatele zapsané do obchodního rejstříku. Tedy až tímto momentem vzniká faktická možnost zjišťování, zda stejná či podobná obchodní firma není již v obchodním rejstříku zapsána pro jiného podnikatele. Obchodní rejstřík je nyní již jen jeden, vedený v elektronické podobě. Každý podnikatel, který se hodlá zapsat do obchodního rejstříku, by si měl s ohledem na zásady tvorby, zejm. zásadu nezaměnitelnosti předem zjistit, zda znění jeho potenciální obchodní firmy již neuvádá po právu jiný podnikatel (pravidlo časové priority zápisu do obchodního rejstříku).

Na základě nejasností v běžném životě a častých soudních rozhodnutí⁸⁰ (judikatury) bylo harmonizační novelou s účinností od 1. 1. 2001 do § 10 odst. 1 ObchZ vloženo ustanovení, které stanovuje, že *k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu*.⁸¹ Důvodem zajisté je, a judikatura to několikrát potvrdila, pohled průměrného spotřebitele (nikoliv odborníka), který pohlíží na firmu jako celek. Tomu utkví v paměti jen hlavní (stěžejní) firemní kmen, naopak dodatek značící právní formu ponechává bez povšimnutí. I přes výše uvedené, je stále možné najít v obchodním rejstříku dvě identické či zaměnitelné obchodní firmy, které se liší pouze dodatkem odlišující právní formu, který ovšem rozlišovací způsobilost nemá. Tak například „Alfa, s.r.o.“ a „Alfa, v.o.s.“ nebo „Pegas, a.s.“ a „Pegas, spol. s r.o.“. Hledisko, že tyto společnosti byly do obchodního rejstříku zapsány před účinností harmonizační novely nelze zohlednit. Na základě přechodných ustanovení této novely byli podnikatelé povinni znění své obchodní firmy přizpůsobit novým pravidlům, a to do dvou let od její účinnosti, tj. do 1. 1. 2003. Stejně tak byla těmito přechodnými ustanoveními uložena společnostem povinnost, aby do jednoho roku uvedly své stanovy a společenské smlouvy do souladu s předmětnou novelou. Bohužel realita je jiná. I když byla v těchto přechodných ustanoveních stanovena soudům možnost zrušit společnost i bez návrhu a nařídít její likvidaci, nestalo se tak.

⁸⁰ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 12. 1993, sp. zn. 3 Cmo 573/ 93: „Dodatek, označující právní formu podnikání právnických osob, není sám o sobě dostatečným rozlišujícím prvkem v jinak zaměnitelných či přímo shodných obchodních jménech těchto právnických osob. Takový dodatek není totiž veřejností vnímán shodně jako zbývající část obchodního jména, neboť není vnímán se stejným stupněm pozornosti“.

⁸¹ Blíže viz část první, čl. I, § 10 odst. 1 zákona č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Před výše zmíněnou novelou platilo, že k odlišení obchodních jmen dvou různých právnických osob stačilo uvedení jiného sídla, pokud tyto osoby nepodnikaly v oborech zaměnitelných při hospodářské soutěži. Tuto větu, resp. zmíněný lokalizační dodatek, zákonodárce při tvorbě novely zcela vynechal a nově se již vůbec neuplatní. Smyslem je zajisté posílení zásady nezaměnitelnosti, neboť původní ustanovení nebylo zcela jasné a v praxi bezesporu činilo nejednou potíže. S tímto rozhodnutím se zcela ztotožňuji; jednak kvůli tomu, že průměrný zákazník neklade na místní dodatek velkou váhu a jednak díky tomu, že zejména podnikatelé - právnické osoby často působí na území celého státu, čímž lokalizační dodatek ztrácí na významu. Naopak u osob fyzických ustanovení o tom, že k odlišení dvou různých obchodních firem postačí (zpravidla) uvedení místa podnikání, zůstalo zachováno. Naneštěstí v obchodním rejstříku jsou stále zapsány obchodní firmy různých podnikatelů - právnických osob, které se odlišují pouze místním dodatkem. Tak například „Sport 2000 Vrchlabí, s.r.o.“ a „Sport 2000 Doubí, s.r.o.“ Jedná se tedy o ukázkový případ nedodržování výslovně uvedené zásady výlučnosti při tvorbě obchodní firmy.

Zásada výlučnosti se nejpřísněji uplatňuje při tvorbě tzv. nové firmy. Při zápisu do obchodního rejstříku musí totiž rejstříkový soud na základě § 200da OSŘ zkoumat, zda již v dané evidenci nefiguruje podnikatel se stejným nebo podobným názvem (obchodní firmou). Toto ustanovení zavedla do občanského soudního řádu novela č. 216/ 2005 Sb.⁸², resp. novela 79/ 2006, Sb.⁸³ Do té doby nepanovala mezi odborníky na danou problematiku v názorech na přezkoumávání zásady výlučnosti rejstříkovým soudem shoda. J. Dědič⁸⁴ upozorňoval na skutečnost, že řízení ve věcech obchodního rejstříku je řízením nesporným. Současně se domníval, že otázka nezaměnitelnosti nemůže být řešena v řízení nesporném, a proto případné porušení zásad stanovených v § 10 odst. 1 obchodního zákoníku lze řešit pouze v řízení sporném, a to zejména v souvislosti

⁸² § 200da odst. 1 z. č. 216/ 2005 Sb. stanovil: „Nebyl-li návrh odmítnut podle § 200d, *soud provede zápis* do rejstříku, jestliže údaje o skutečnostech, které se zapisují do rejstříku, byly doloženy listinami, které vyžadují zvláštní právní předpisy; firma nesmí být *zaměnitelná*, popř. nevyvolává nebezpečí záměny s firmou již dříve zapsanou, a bylo doloženo oprávnění k výkonu zapisovaného předmětu podnikání (činnosti), jinak soud návrh zamítne.“

⁸³ § 200da odst. 1 z. č. 79/ 2006 Sb. stanovil: „Nebyl-li návrh odmítnut podle § 200d, *soud zkoumá*, zda údaje o skutečnostech, které se do rejstříku zapisují, vyplývají z listin, které mají být podle zvláštního právního předpisu k návrhu doloženy, zda navrhovaná obchodní firma není *zaměnitelná* s jinou již existující obchodní firmou, popř. není-li *klamavá*.“

⁸⁴ Stejně Gregorová a Tyrner, kteří tvrdí, že rejstříkové soudy vůbec nesmí přezkoumávat respektování zásady nezaměnitelnosti u zapisovaného obchodního jména. Viz KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základy firemního práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 7, s. 297.

s nároky dle § 12 obchodního zákoníku.⁸⁵ I. Pelikánová nepovažovala shora uvedený názor za správný, když podle ní je rejstříkový soud povinen v řízení o provedení zápisu zkoumat, zda jsou splněny předpoklady k provedení zápisu stanovené právními předpisy. Takovým předpokladem je i nezaměnitelnost obchodního jména (nově obchodní firmy).⁸⁶ Nutno podotknout, že úprava účinná před novelami č. 216/ 2005 Sb. a 79/ 2006 Sb. výslovně povinnost přezkumu nezaměnitelnosti neupravovala, ovšem ji ani nezakazovala. Ustanovení § 200d pouze stanovilo, že *v řízení o provedení zápisu je soud povinen zkoumat, zda jsou splněny předpoklady k provedení zápisu vyžadované právními předpisy*. Dnes je již prakticky tato otázka vyřešena. Vše vyjasnila novela zákona č. 99/ 1963, občanský soudní řád, která v § 200da normuje, že *rejstříkový soud provede zápis do obchodního rejstříku, jestliže navrhovaná obchodní firma není zaměnitelná s jinou již existující obchodní firmou, případně není-li klamavá*. Tedy zakotvuje povinnost přezkumu nezaměnitelnosti a klamavosti obchodní firmy samotnému rejstříkovému soudu. Rejstříkové soudy ovšem svoji povinnost důsledně neplní a do obchodního rejstříku i nadále zapisují obchodní firmy zcela zaměnitelné.

Ovšem i u zásady nezaměnitelnosti došlo k prolomení její absolutní působnosti. Právní úprava tzv. koncernových jmen, uvedená v § 11 odst. 6 ObchZ, stanovuje, že *firmy podnikatelů, jejichž podniky přísluší k témuž koncernu, mohou obsahovat shodné prvky, obsahují - li dodatek o příslušnosti ke koncernu a jsou - li dostatečně navzájem rozlišitelné*. „Důvodem je patrně to, že u koncernových subjektů je patřičné, aby tyto veřejně indikovaly vzájemné organizační či ekonomické spojení a využívaly společného goodwillu. Je však patrné, že ani subjekty jednoho koncernu nemohou mít firmu zcela identickou, mohou pouze užívat společně jednoho či více společných identifikačních prvků s dodatkem náležitostí ke koncernu, avšak vždy musí být firmy koncernových subjektů navzájem rozlišitelné a jednotlivé subjekty je třeba bezpečně identifikovat“.⁸⁷ Sporné však stále zůstává, zda pokud se podnikatelé v rámci určitého koncernu rozhodnou o užívání shodného prvku značícího příslušnost ke koncernu, zda tento společný prvek musí ve své firmě užívat všichni příslušníci koncernu nebo je - li to jejich svobodná volba. Příkladem budiž koncern Shell, kdy rozlišující znaky budou spočívat v různých podnikatelských činnostech jednotlivých členů. Jeden podnikatel koncernu

⁸⁵ Blíže viz DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: Polygon, 2002, s. 79 an.

⁸⁶ Blíže viz PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku. I. díl § 1 – 55*. Praha: Linde Praha a.s., 1997, s. 89.

⁸⁷ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: Polygon, 2002, s. 87.

bude poskytovat poradenské služby, jiný obchodovat s autodoplňky, třetí osoba bude koncern řídit. Jejich obchodní firmy poté mohou znít takto:

Shell, holding, a.s., člen skupiny Shell,
Shell, poradenské služby, s.r.o., člen skupiny Shell,
Shell, autodoplňky, s.r.o., člen skupiny Shell.⁸⁸

Z výše uvedeného je tedy na první pohled zřejmé, že zásada výlučnosti je zde prolomena, avšak pouze v zájmu vzájemně propojených ekonomických subjektů.

Se zásadou (ne)zaměnitelnosti souvisí bezesporu i tzv. časová soutěž. Představme si situaci, kdy na trhu působí po dlouhou dobu podnikatelský subjekt, který se svými výrobky či službami dostane do povědomí široké vrstvy lidí, získá si dobrou pověst a jeho obchodní firma se pro něho tudíž stane příznačná. Z jistých důvodů ukončí svou podnikatelskou činnost, zanikne a dojde k jeho výmazu z obchodního rejstříku. Během určité doby si úplně odlišný subjekt nechá jako svou obchodní firmu zapsat do obchodního rejstříku firmu zcela identickou s tou, která se již stala příznačnou pro předchozího podnikatele. Otázkou je, zda se původní podnikatelský subjekt může nějakým způsobem proti tomuto jednání bránit. Jak jsem již výše zmínila, práva k obchodní firmě trvají pouze po dobu existence právního subjektu zapsaného v obchodním rejstříku. Jeho výmazem práva k obchodní firmě zanikají, a tudíž již více nemůže použít ust. § 12 ObchZ upravující absolutní ochranu obchodní firmy. Pokud by však šlo o všeobecně známou obchodní firmu, mohl by se tento „bývalý podnikatel“ pokusit uspět s námitkou nekalosoutěžního jednání v rámci úpravy práva nekalé soutěže. To však pouze při splnění zákonem stanovených podmínek.⁸⁹ Další otázkou ovšem zůstává, v jaké lhůtě by mohl tuto námitku vznést. Žádná konkrétní lhůta uplatnění žaloby nikde stanovena není a soudy tuto otázku zatím taky nevyjasnily. Dle mého názoru by při řešení takového typu sporu záleželo na okolnostech konkrétního případu. Některé obchodní firmy zůstávají v podvědomí zákazníků třeba jen rok, dva, jiné si ovšem svou skvělou pověst a „dobré jméno“ zachovávají po desetiletí. Nebylo by ovšem na škodu, kdyby zákonodárce stanovil alespoň určité časové období, určité mantinely, v rámci nichž by mohly být námitky nekalosoutěžního jednání vznášeny. Tím by se přinejmenším předešlo právní nejistotě, která by v souvislosti s výše uvedenou problematikou mohla nastat.

⁸⁸ Blíže viz ŠTENGLOVÁ, Ivana. PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 30.

⁸⁹ Blíže viz § 44 a násl. ObchZ

Podobně je možné se zamyslet nad problematikou výmazu společnosti z obchodního rejstříku a následné obnovení likvidace tohoto podnikatelského subjektu. Ustanovení § 75b odst. 2 ObchZ uvádí: „*Jestliže se zjistí dosud neznámý majetek po výmazu společnosti z obchodního rejstříku, rozhodne soud na návrh státního orgánu, společníka, věřitele nebo dlužníka o zrušení zápisu o jejím výmazu a o obnovení likvidace společnosti nebo o jejím vstupu do likvidace a jmenuje likvidátora. Po právní moci rozhodnutí запиše rejstříkový soud do obchodního rejstříku, že došlo k obnovení společnosti, že společnost je v likvidaci, a osobu likvidátora.*“ Samotný zápis této společnosti, resp. její obchodní firmy do obchodního rejstříku by nečinil potíže. Problém ovšem může vzniknout, pokud se v mezidobí, tj. od výmazu společnosti z obchodního rejstříku do jejího zpětného zápisu (po nařízení obnovy), objeví nová společnost, která si jako svou obchodní firmu запиše zcela shodné či zaměnitelné označení. Poté tudíž nastane situace, kdy budou na trhu existovat dvě společnosti, jejichž obchodní firmy se budou (většinou) lišit pouze tím, že jedna (obnovená) ponese dovětek v likvidaci. Ten ovšem sám o sobě nemá dostatečnou rozlišovací způsobilost. Kdyby se prokázalo, že nově vzniklá společnost chtěla tímto zápisem parazitovat na pověsti vymazané společnosti, mohla by tato uplatnit některou z námitek buď podle § 12 ObchZ, nebo v rámci úpravy nekalosoutěžního jednání. Pokud by tomu tak nebylo a nová společnost by se pod touto obchodní firmou nechala zapsat zcela legálně, nelze ničeho namítat. V takovém případě vznikne ovšem neřešitelná situace spočívající v existenci dvou shodných či zaměnitelných obchodních firem. Jelikož původní společnost byla již z obchodního rejstříku vymazána, nemůže namítat časovou prioritu zápisu. Naopak nové společnosti nezbyvá nic jiného, než snášet tento stav, neboť společnost zlikvidovaná a obnovená musí (alespoň) při činění právních úkonů vystupovat pod svou obchodní firmou⁹⁰. Z toho vyplývá závěr, že pokud si tedy alespoň jedna ze společností nezmění svou obchodní firmu, vzniká tzv. začarovaný kruh, kdy existují dva podnikatelské subjekty se stejnou či podobnou obchodní firmou, aniž by kterákoliv z nich měla povinnost tuto svou firmu změnit. Řešením v této složité situaci by mohlo být například stanovení určitého časového období, po které si nový podnikatelský subjekt nemůže zapsat shodnou či zaměnitelnou firmu, kterou nesla zlikvidovaná a z obchodního rejstříku vymazaná společnost. Jelikož ovšem není nikde zákonem stanovená lhůta, ve které může dojít k obnovení likvidace, zdá se být takové řešení dosti problematické a neproveditelné.

⁹⁰ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky II. *Právní rádce*, 2006, č. 6, s. II-IV.

Na závěr této zásady bych ráda podotkla, že stanovení přesných pravidel k předcházení a zamezení zaměnitelnosti je prakticky nemožné. Pojem „zřetelná rozeznatelnost“ je totiž pojmem dosti relativním. Nezbyvá, než souhlasit se slovy G. Švambergova dokládající názorovou nejednotnost na danou problematiku: „Některým z nich stačí k zřetelné rozeznatelnosti firem již různý způsob psaní jmen ve firmě obsažených bez ohledu na stejnou jejich výslovnost, jiní vyžadují též různost zvukovou, jedněm stačí poměrně malé rozdíly, druzí vyžadují rozdíl značnějších, jedni reflektují na pozornost interesentů, druzí mají za to, že rozdíl má být na první pohled patrný, jedni vyžadují opatrnosti průměrného obchodníka, druzí opatrnosti průměrného člověka, jedni hledí zameziti všechny omyly, jiným stačí objektivné rozdíly bez ohledu na možnost omylů, jedni vyžadují při firmách téhož obchodního odvětví větší rozeznatelnosti než při firmách různého obchodního odvětví, druzí ohrazují se proti vnášení tohoto zákona neznámého rozdílu, jedni kladou důraz na ochranu před nekalou soutěží, druzí k této okolnosti nehledí apod.“⁹¹

3.2.4 Zásada zákazu klamavosti

Harmonizační novelou obchodníku zákoníku č. 370/ 2000 Sb., účinnou od 1. 1. 2001, bylo doplněno ustanovení § 10 odst. 1 o další zásadu, a to zásadu zákazu klamavosti obchodní firmy, která do té doby byla vyvozována pouze z práva nekalé soutěže⁹². Podle M. Bartošíkové však nejde o zásadu další, ale pouze o zpřísnění zásady nezaměnitelnosti oproti úpravě předchozí⁹³. S tímto názorem se úplně neztotožňuji. Například pokud společnost změní předmět podnikání, jež má obsažen ve své firmě jako věcný firemní kmen, dochází tím ke klamavosti; to ovšem ale také neznamená, že obchodní firma tím ztrácí rozlišovací způsobilost, tedy že se stává zároveň i zaměnitelnou. Klamný dojem se tudíž může vztahovat pouze k jedinému podnikateli a žádného jiného podnikatelského subjektu se týkat nemusí. Podle mého názoru jde tedy, vedle zásady nezaměnitelnosti, o druhou zásadu výslovně obsaženou v obchodním zákoníku. Zásada zákazu klamavosti velmi úzce souvisí se zásadou jasnosti a pravdivosti; přesto se mezi těmito zásadami dají najít nepatrné nuance. Příkladem budiž obchodní

⁹¹ ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 69.

⁹² Blíže viz PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku. I. díl § 1 – 55*. Praha: Linde Praha a.s., 2003, s. 137.

⁹³ Blíže viz BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava. In Blíže viz ŠTENGLOVÁ, Ivana. PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 26.

firma společnosti, která ve svém firemním kmeni obsahuje jméno bývalého společníka (pokud udělil souhlas). Tato firma klamný dojem vyvolávat nemusí, ovšem znak pravdivosti postrádá.

Zákaz klamavosti představuje požadavek, aby obchodní firma nevzbuzovala klamnou představu o podnikateli nebo předmětu podnikání. „Dochází tu sice k překrytí s právem nekalé soutěže, avšak ochrana poskytovaná v § 10 odst. 1 ObchZ (na rozdíl od ochrany poskytované podle norem práva proti nekalé soutěži), je ochranou absolutní, a týká se tudíž všech vztahů bez ohledu na to, zda mají soutěžní povahu či nikoliv“.⁹⁴ To je rozdíl oproti úpravě nekalé soutěže, kterou je poskytována pouze ochrana relativní. Blíže bude pojednáno níže.

Zákonným požadavkem vztahujícím se k zásadě zákazu klamavosti je, že podnikatel musí obchodní firmu používat vždy pouze v té podobě, která vyplývá ze zápisu v obchodním rejstříku. „Firma musí být užívána věrně, tj. způsobem úplně stejným, jak jest zapsána v obchodním rejstříku. Užívání fonetického znění firmy (i v jiném jazyku) příčí se této zásadě“.⁹⁵

„Ve firmách podnikatelů - fyzických osob nesmí být ke jménu podnikatele připojovány různé klamavé dodatky, ve firmách podnikatelů - právnických osob nesmí působit klamavě zvláště jejich firemní kmen. Firmu musí podnikatel používat tak, jak byla zapsána do obchodního rejstříku (nejen samotný firemní kmen, ale včetně přesného znění dodatku)“.⁹⁶ Požadavek zákazu klamavosti má zajistit, aby podnikatel vytvořil znění své obchodní firmy bez klamného obsahu či významu. Touto zásadou má být chráněna zejména spotřebitelská veřejnost. Příkladem budiž podnikatel - fyzická osoba, který u svého firemního kmene (jména a příjmení) uvádí dodatek „a spol.“. Ten smí výhradně používat jen veřejná obchodní společnost, a to za podmínek stanovených zákonem. V takovém případě by zajisté došlo k porušení zásady neklamati a v zákaznících by mohla vzbudit klamnou představu, že se jedná o osobu právnickou. Přesto však lze v obchodním rejstříku dohledat podnikatele, fyzickou osobu, která jako svou obchodní firmu užívá „Novák a spol.“. Až z úplného výpisu však lze zjistit, že se nejedná o obchodní společnost, ale o podnikatele jediného.

⁹⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 27.

⁹⁵ Viz rozhodnutí Vážný č. 1845.

⁹⁶ POKORNÁ, Jarmila, KOVAŘÍK, Zdeněk, ČÁP, Zdeněk. *Obchodní zákoník - komentář, 1. díl. (§1- §220)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 44.

Pokud by se jednalo o osobu právnickou, tedy společnost, která by chtěla jako dodatek uvést, že kromě osoby, která je přímo konkretizována ve firemním kmeni (tzn. kmen osobní), působí ve společnosti další osoby, dodatek „a spol.“ uveden být nesmí. Musí být nahrazen například dodatkem „a partneři“. Tak je možné v obchodním rejstříku dohledat společnosti, jež tento požadavek přesně dodržují. Jako příklad uvádím obchodní firmu „Fučík a partneři, s.r.o.“ nebo „Toman, Devátý a partneři, advokátní kancelář, s.r.o.“ Jak již bylo výše zmíněno, dodatek „a spol.“ smí užívat výhradně veřejná obchodní společnost, ale pouze za situace, že firemní kmen neobsahuje jména všech společníků. V opačném případě by opětně znění obchodní firmy bylo klamavé, neboť by vzbuzovalo dojem, že kromě osob výslovně uvedených, působí ve společnosti ještě osoby další.

K povinnému dodržování zásady zákazu klamavosti se vyjádřil již prvorepublikový soud, který judikoval, že „bylo - li slovo „první“ užito v kupcově firmě tak, že je lze vykládati nejen po stránce časové, nýbrž i kvalitní, je tento firemní dodatek nepřipustný.“ To zejména s ohledem na to, že slovo „první“ připouští různý výklad (jak po stránce časové, tak i kvalitní), a tím může být schopný uváděti v omyl.⁹⁷ Klamavě by určitě působil i podnikatel s obchodní firmou „Termo, spol. s r.o.“, kdyby předmětem jeho činnosti byl výhradně prodej chladících zařízení⁹⁸ nebo firma s dodatkem „Moravia“, pokud by působila na celém území České republiky a ne pouze na Moravě. V obou případech by mohlo dojít ke klamání zákazníků, a tím k porušení jedné ze stěžejních zásad firemního práva.

Dalším příkladem vycházejícím ze současné judikatury⁹⁹ je rozhodnutí vztahující se k firemnímu kmeni podnikatele - právnické osoby. Bylo judikováno, že společnost s obchodní firmou „Česká finanční úvěrová, s.r.o.“ nemůže být zapsána do obchodního rejstříku, protože působí klamavě vůči spotřebitelům tím, že v nich vzbuzuje dojem, že tato společnost poskytuje přímo úvěry, i když je pouze zprostředkovává. Dochází zde tedy k rozporu mezi činností, kterou skutečně vykonává a činností, kterou má podle společenské smlouvy zapsánu v obchodním rejstříku jako svou obchodní firmu (jako věcný kmen). Tím vzbuzuje klamný dojem, že se zabývá jinou činností, než odpovídá skutečnosti. S tímto rozhodnutím soudu nemůžu jinak než souhlasit. Pokud má společnost zapsánu jako svou obchodní firmu „Česká finanční úvěrová, s.r.o.“, v každém

⁹⁷ Blíže viz Sb. Vážný č. 1514

⁹⁸ HAVLÍN, Miloslav. Používání obchodního jména. *Právní rádce*, 1994, č. 10, s. 41.

⁹⁹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2008, sp. zn. 29 Cdo 201/ 2007

běžném spotřebiteli evokuje dojem, že tato společnost úvěry přímo poskytuje. Bohužel realita je jiná a tato společnost úvěry pouze zprostředkovává. Společnost s takto znějící obchodní firmou může pak u potenciálních zákazníků vzbudit větší pocit důvěry a zájmu, neboť ti jsou přesvědčeni, že jednají se subjektem, který jim daný úvěr přímo poskytne, nikoli pouze zprostředkuje od jiného podnikatele.

Jako další příklad bych uvedla rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví. Jednalo se sice o přihlášku ochranné známky, ovšem jako ukázkový příklad klamavosti se myslím dá použít i na tvorbu obchodní firmy, resp. (ne)dodržování zásady zákazu klamavosti. V daném případě se jednalo o přihlášení označení „ARENA Holešovický pivovar“.¹⁰⁰ Na základě požadavku zákazu klamavosti je stanoveno, že obchodní firma nesmí vzbuzovat klamnou představu o podnikateli nebo jeho předmětu podnikání. Z předmětného označení by tudíž, podle mého, běžný (průměrný) člověk dovozoval, že se daná společnost zabývá zejména pivovarnickou a sladovnickou činností, potažmo provozováním restauračního zařízení. Taktéž s pojmem „ARENA“ si většina lidí spojí zejména konání sportovních či kulturních akcí. Faktický stav tomu ovšem neodpovídá a výše zmíněná společnost má jako předmět své činnosti provozování realitní kanceláře, správu nemovitostí a pronájem bytových a nebytových prostor. Z pohledu firemního práva a povinného dodržování zásad tvorby, zejména s ohledem na zákaz klamavosti by v případě, že by se jednalo o zápis obchodní firmy, neměl takovou podobu rejstříkový soud vůbec do obchodního rejstříku zapsat.

Na tomto místě je třeba si taktéž položit otázku, co se stane, pokud podnikatel změní předmět podnikání, jež má obsažen v obchodní firmě jako jeho věcnou složku, a nadále již neodpovídá skutečnosti, resp. je klamavá. Bezesporu na základě zákazu klamavosti je třeba, aby tento podnikatel změnil nebo doplnil svou obchodní firmu tak, aby odpovídala skutečnosti a nemohla vzbuzovat klamný dojem o předmětu činnosti (podnikání). K tomu dojde zejména změnou společenské smlouvy, stanov a následným zápisem této provedené změny do obchodního rejstříku. Je otázkou, zda tento podnikatelský subjekt může v mezidobí, tj. od změny předmětu podnikání do zápisu této změny a nové obchodní firmy do obchodního rejstříku, provozovat již novou podnikatelskou činnost a pokud ano, pod kterou obchodní firmou. Již dříve jsem zmínila v souvislosti s uvedeným judikátem, že zápis obchodní firmy do obchodního rejstříku je zápisem konstitutivním. Tedy před tímto zápisem tato potenciální obchodní firma, i když

¹⁰⁰ Blíže viz MACEK, Jiří. *Rozhodnutí ve věcech obchodní firmy a nekalé soutěže. II. díl*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 20.

již schválená např. valnou hromadou, neexistuje. Podnikatel tedy pod touto obchodní firmou nesmí činit jakékoli právní úkony, neboť jako označení subjektu práva zatím tato firma nevznikla. Jedinou variantou je tedy možnost, aby podnikatel do zápisu nové obchodní firmy činil právní úkony, související však již s novým předmětem podnikání, pod firmou původní. Tím ovšem bude docházet porušování zákonného ust. § 10 odst. 1 ObchZ, a to neklamnat. Podle mého názoru, v souladu se zásadou zákazu klamavosti, by tedy tento podnikatel měl vyčkat zápisu změny obchodní firmy do obchodního rejstříku a teprve poté začít činit právní úkony související s novým předmětem činnosti. Obávám se však, že v praktickém životě nebude mít tato úvaha velký význam, neboť rejstříkové soudy jsou v přezkoumávání nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti podle § 200da OSŘ dosti laxní a samotný podnikatel tento rozpor se zákonem sám dobrovolně řešit nebude. Na řadu tedy mohou přicházet zejména dotčení spotřebitelé, a to na základě práva nekalé soutěže.

Před tuzemskými soudy se v posledních letech začaly také více objevovat spory, kdy obchodní společnost pojme do své obchodní firmy název obce či kraje. Tím může dojít ke klamání široké veřejnosti, že daná právnická osoba je v užším vztahu (souvislosti, propojení) s danou právnickou osobou, tedy obcí či krajem. V prvním řešeném případě¹⁰¹ zněla obchodní firma žalované společnosti „Dopravní podnik Ústeckého kraje, a.s.“, čímž vzbuzovala klamnou představu, že daný „podnik“ je ve vlastnictví Ústeckého kraje, což se nezakládalo na pravdě. Žalovaná společnost namítala, že slovní spojení „Ústecký kraj“ v jeho firmě je pouze geografickým označením území, v němž realizuje svou hospodářskou činnost. Soud s tímto tvrzením ovšem nesouhlasil a uvedl, že užití názvu „kraje“ pro podnikatelské účely je neoprávněným zásahem do oprávněných zájmů „kraje“, neboť takové označení „kraje“ navozuje pro třetí osoby jistou souvislost s právnickou osobou „Ústecký kraj“. Soud o tomto možném způsobu klamání rozhodl zejména na základě notoricky známému názvu „Dopravní podnik hl. m. Prahy, a.s.“, kde 100% vlastníkem je město Praha a široká veřejnost má toto v podvědomí. Jelikož společnost „Dopravní podnik Ústeckého kraje“ žádnou souvislost s krajem nemá (nešlo o poskytování veřejné služby smluvené mezi společností a krajem), není možné, aby obchodní firma takto znějící byla užívána, jelikož působí klamavě. Takovéto neoprávněné použití názvu právnické osoby je deliktním jednáním, které

¹⁰¹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2667/ 2008

naplňuje skutkovou podstatu právní ochrany před neoprávněným uživatelem ve smyslu § 19b odst. 2 OZ.

V druhém případě¹⁰² soud naopak dospěl k opačnému názoru, když rozhodl, že uvedení v obchodní firmě slovního spojení „Františkovy Lázně“ nepůsobí klamavě, jelikož jde pouze o geografické označení, kde daný podnikatel vykonává svou činnost. Konkrétně soud uvedl: „Jestliže v posuzované věci je názvem žalující obce „Město Františkovy Lázně“, nikoliv název „Františkovy Lázně“, není správným právní závěr soudu, že název obce je součástí obchodní firmy žalované s názvem „Golf Resort Františkovy Lázně k.s.“. S tímto soudním rozhodnutím se neztotožňuji. I když přesný název obce není součástí obchodní firmy, průměrný spotřebitel jemnou nuanci mezi označeními „Františkovy Lázně“ a „Město Františkovy Lázně“ často ani nepostřehne. Navíc si myslím, že nejspíš pouze občané Města Františkovy Lázně přesně ví, jak se jejich město správně jmenuje, ale ostatní tyto dva názvy považují za synonyma.

V souvislosti s výše uvedenými judikáty bych se na tomto místě ráda zamyslela nad možností užívání názvu obce nebo kraje ve firemním kmeni podnikatele - právnické osoby. Nemám tím na mysli uvádění místního dodatku u obchodní firmy podnikatelů, jak osob fyzických, tak osob právnických. Takový dodatek je samozřejmě dovolený. U fyzických osob někdy dokonce i povinný, jako jediný rozlišující prvek dvou stejných jmen a příjmení (obchodních firem) těchto jinak zaměnitelných subjektů. Jelikož žádný právní předpis jak veřejného, tak soukromého práva problém užívání názvu obce nebo kraje ve firemním kmeni obchodní firmy neřeší, nezbyvá, než takovou podobu firmy připustit. Otázkou ovšem zůstává, jestli tím nemůže dojít k porušení zákazu klamavosti. Veřejnost se totiž na základě takto vypadající a znějící obchodní firmy může mylně domnívat, že buď vlastníkem daného podnikatelského subjektu je obec či kraj, nebo že je s touto veřejnoprávní korporací alespoň v jiném, např. ekonomickém spojení. Zkrátka že mezi danou obcí či krajem a podnikatelem existují určité vazby, což může často u veřejnosti vzbuzovat větší pocit důvěry v tuto společnost. Přestože fyzické osoby musí k užívání svého jména ve firmě společnosti udělit souhlas vždy, u územních samosprávných celků zákon ničeho nezmiňuje. Podle mého by se v souladu s principem rovnosti mělo stejné pravidlo, tedy udělení souhlasu s užíváním názvu obce či kraje, vztahovat i na tyto veřejnoprávní korporace. Územní samosprávné celky jsou právnickými osobami, a tudíž jim připadá stejná občanskoprávní ochrana názvu jako

¹⁰² Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3796/ 2010.

jiným právníckým osobám podle § 19b OZ. Určení konkrétní podoby souhlasu a podmínek takového užívání by určitě nebylo jednoduché, k hlubšímu zamyšlení se nad tímto problémem by ovšem dojít mělo.

3.2.5 Zásada pravdivosti a přiměřenosti

Tyto zásady nejsou *expressis verbis* v textu zákona vyjádřeny. Jsou dovozeny zejména judikaturou a literaturou, z obecných zásad, z úprav vztahujících se k nekalé soutěži, souladu s dobrými mravy (§ 3 OZ), požadavku poctivého obchodního styku (§ 265 ObchZ), kmenu podnikatele fyzické osoby či dodatku určujícího právní formu obchodní společnosti a družstva. Účelem těchto zásad je zejména „ochrana obecnstva před klamáním nepravdivou a přehnanou firmou.“¹⁰³

Smyslem zásady pravdivosti je, že veškeré informace uvedené v obchodní firmě musí vycházet ze skutečného stavu věci, aby nevzbuzovaly klamnou představu například o podnikateli či druhu podnikání a tím nepřiváděly veřejnost v omyl. Příkladem¹⁰⁴ může být obchodní firma „První strojírenská s.r.o.“, pokud jde ve skutečnosti o reklamní agenturu. „Údaje obsažené v obchodním jménu se musí shodovat se skutečností, musí nést určitou informaci o skutečném stavu.“¹⁰⁵

Zásada pravdivosti platila již v období první republiky, kdy F. Rouček ve své publikaci tuto zásadu přímo jmenuje a uvádí: „firma smí obsahovati jen údaje pravdivé (o kupci a jeho závodu)“. Tato zásada plně platí pro firmu novou, kterou sám kupec přijme při podniku, jež založil, a obmezeně platí pro firmu starou, tj. takovou, kterou kupec převezme s podnikem nabytým od osoby jiné.“¹⁰⁶

Požadavek pravdivosti obchodní firmy vystupuje do popředí u firemního kmene fyzických osob a dodatku určujícího právní formu u osob právníckých. Obchodní firma fyzických osob musí být tvořena jménem a příjmením tak, jak skutečně zní, jak jsou zapsána v matrice, tedy v úřední podobě. Tato jména nesmí být ve firmě zdrobňována, zkracována, nesmí být užíváno pseudonymů či přezdívek. Problém ovšem může vzniknout v případě, že podnikatel - fyzická osoba změní své příjmení nebo „celé“ své

¹⁰³ ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 57.

¹⁰⁴ DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Aspi, 2008, s. 20.

¹⁰⁵ LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení, obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobku*. Praha: ORAC, 1997, s. 12.

¹⁰⁶ ROUČEK, František. *Československé právo obchodní*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939, s. 12.

jméno. Zákon totiž umožňuje, aby podnikatel, který si změnil své jméno, užíval nadále jméno původní, s dodatkem obsahujícím jméno nové (viz § 11 odst. 2 ObchZ). To někdy může přinést nemalé komplikace ohledně klamání veřejnosti. Jako příklad můžu uvést českého občana zapsaného v matrice pod John Lui - Seng, který si změnil své jméno na Karel Nový. Vzhledem k tomu, že má možnost nadále podnikat pod dosavadním jménem s dodatkem nesoucím jméno nové, může nastat zvláštní situace, kdy jeho obchodní firma bude nově znít „John Lui - Seng, nyní Karel Nový“. To by mohlo vzbudit u veřejnosti klamavou představu, že došlo k přechodu či převodu staré firmy z John Lui - Senga na Karla Nového. Taktéž dodatek k obchodní firmě fyzické osoby musí být pravdivý (výjimka - dodatek fantazijní). Například „je - li osoba nositelem akademického titulu, musí jej uvádět ve skutečné a nikoli chtěné či budoucí možné podobě - např. Mgr. Jan Pilař si nemůže zvolit firmu JUDr. Jan Pilař (a to ani v případě, že se o nový akademický titul právě uchází v rigorózním řízení).“¹⁰⁷

Právnícké osoby mají při vytváření své obchodní firmy povinnost zvolit svůj dodatek označující právní formu v jedné z podob, která je uvedena pro danou obchodní společnost či družstvo ve zvláštní části obchodního zákoníku. Navíc pro některé právní subjekty, jako je například „banka“ či „burza“ platí, že tyto smí užívat pouze dodatek mající právní formu akciové společnosti. Jiná právní forma není u těchto právníckých osob dovolena a porušovala by jak zásadu pravdivosti, tak jasnosti obchodní firmy.¹⁰⁸

Průlom do zásady pravdivosti představuje tzv. stará firma, která je upravena v § 11 ObchZ. Smyslem je, aby dědic nebo smluvní nabyvatel podniku (§ 11 odst. 1 ObchZ) mohl podnikat pod dosavadní firmou, a to pouze s nástupnickým dodatkem. Dle důvodové zprávy k § 11 odst. 1 ObchZ se harmonizační novelou č. 370/ 2000 Sb. současná obchodněprávní úprava navrácí k úpravě původní, předválečné. Napříště se nerozlišuje mezi právníckou a fyzickou osobou. Nástupnický dodatek je sice povinný, ale nemusí být uvedeno jméno nabyvatele firmy, které by činilo firmu příliš dlouhou. Nástupnický dodatek může být jenom velmi krátký. Souhlas zůstavitele může být dán ještě před jeho smrtí. Tím se umožňuje dispozice firmou pro případ smrti, což dosud nebylo bez rozumného důvodu možné.¹⁰⁹

¹⁰⁷ FALDYNA, František, POKORNÁ, Jarmila, TOMSA, Miloš. *Obchodní právo*. Praha: Meritum – Aspi, 2005, s. 27.

¹⁰⁸ Blíže viz BŘEŇ, Milan. *Obchodní jméno s.r.o. Obchodní právo*, 2000, č. 3, s. 17.

¹⁰⁹ Blíže viz důvodová zpráva k harmonizační novele obchodního zákoníku č. 370/ 2000 Sb.

Převod obchodní firmy upravuje § 11 odst. 3 ObchZ: „Firma právnické osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu s podnikem, zaniká - li původní právnická osoba bez likvidace a nástupnická právnická osoba firmu převezme...“ K pojmu „převezme“ se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR: „Obchodní jméno (od 1. 1. 2001 obchodní firma) právnické osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu spolu s podnikem pouze v případě, pokud nástupnická právnická osoba při převodu podniku projeví vůli obchodní jméno převzít. Obchodní jméno není samostatně převoditelné a nelze je převzít, aniž by současně s ním nebyl převeden podnik. Obchodní jméno, které nástupnická právnická osoba při převodu podniku nepřevzme, zaniká současně se zánikem právnické osoby, k níž se váže. Platnému přechodu obchodního jména podle § 11 odst. 3 ObchZ nebrání jeho zaměnitelnost s obchodním jménem jiné právnické osoby.“¹¹⁰

Ustanovení § 11 odst. 5 dále uvádí, že obchodní firma právnické osoby může obsahovat jméno společníka nebo člena, který jím přestal být, pokud k tomu dal souhlas.

V souvislosti s umožněním tzv. „staré firmy“ vzniká problém, kdo se rozumí „dědicem“ podle § 11 odst. 1 a 5. Na tuto, na první pohled neproblematickou situaci, nepadají jednotné názory. V první řadě je potřeba dívat se na § 11 odst. 1 a 5 odděleně, neboť každý odstavec zakotvuje souhlas dědice v jiném významu. Ustanovení § 11 odst. 1 ObchZ v souvislosti s děděním podniku, § 11 odst. 5 ObchZ v rámci udělení souhlasu s následným užíváním jména bývalého společníka nebo člena v obchodní firmě.

Za dědice podle § 11 odst. 1 považují někteří dědice ve smyslu § 460 a násl. OZ, jiní tvrdí, že se jedná pouze osoby uvedené v § 15 OZ, které jsou oprávněné uplatňovat po smrti fyzické osoby právo na ochranu její osobnosti. Další názor považuje za dědice obě dvě výše zmíněné skupiny. Sama se v souvislosti s § 11 odst. 1 přiklání k názoru, že jde o dědice uvedené v § 460 a násl. OZ. Ovšem pokud by při takovémto následném užívání obchodní firmy mělo dojít či docházet k porušování práv na ochranu osobnosti, svá práva by mohly následně uplatnit i osoby uvedené v § 15 OZ. Plně se tudíž ztotožňuji s názorem L. Lochmanové, která uvádí: „S vědomím, že řada renomovaných autorů tvrdí opak, si dovoluji vyslovit názor, že obchodní jméno fyzické osoby nebylo před 1. lednem 2001 právem osobnostním, ale právem na označení spadající do skupiny práv k duševnímu vlastnictví. Tzn. jedním (jediným) z nehmotných složek podniku, na němž lpělo stejně jako obchodní firma dle platné právní úpravy...Přestože obchodní jméno fyzické osoby tvořilo její občanské jméno a příjmení, nemohlo s ním být směřováno, byť

¹¹⁰ Blíže viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2004 sp. zn. 32 Odo 47/ 2004

jeho nositelem byla táž osoba. Pod občanským jménem a příjmením chráněným občanským zákoníkem vystupovala fyzická osoba ve všech společenských vztazích, kromě vztahů obchodních: pro jejich účely užívala obchodní jméno chráněné obchodním zákoníkem. Proto nespátřuji důvod pro závěr, že by dědici podniku dle § 11 odst. 1 obchodního zákoníku měly k užívání obchodního jména zůstavitele udělovat osoby vyjmenované v § 15 občanského zákoníku.¹¹¹

Jinak je tomu ovšem při udělení souhlasu dědicem s následným užíváním jména bývalého společníka nebo člena podle § 11 odst. 5 ObchZ. V takovém případě se totiž nejedná o dědění celého podniku s možností užívat dosavadní firmy, ale pouze o udělení souhlasu s dalším užíváním jména této osoby. Proto si myslím, že zde by souhlas měly udělovat osoby uvedené v § 15 OZ, což jsou manžel a děti, není - li jich, tak rodiče. Soudím tak na základě toho, že předmětem dědění zde není obchodní podnik, jako je tomu v § 11 odst. 1 ObchZ; jde pouze o souhlas s užíváním jména dané osoby. Jde tudíž o výkon ochrany práva ryze osobnostního.¹¹²

Dle výše uvedeného se tedy spíše přikláním k názoru, že v souvislosti s § 11 odst. 1 ObchZ se za dědice považují osoby uvedené v § 460 a násl. OZ. Naopak podle § 11 odst. 5 ObchZ, jsou osobami oprávněnými k udělení souhlasu dědicové dle § 15 OZ, vykonávající právo na ochranu osobnosti.

Zakotvení tzv. „staré firmy“ v obchodním zákoníku je logickým důsledkem skutečnosti, že obchodní firma je úzce spjata s podnikem a jeho pověstí. Pokud je tedy některý podnik na trhu oblíbený a kladně přijímaný veřejností, nabyvatel či nástupce tohoto podniku nebude mít nejspíše zájem na změně této zaběhlé obchodní firmy. Podle slov G. Švambergu by „nepřipuštění starých firem v těchto případech znamenalo zbytečné, národohospodářsky neodůvodněné maření statků, nový boj s obtížemi a předsudky, jaké musí prodělati každý začátečník, ztrátu často značné části nejcennějšího a nejčestnějšího kapitálu kupcova.“¹¹³ Tato zásada však nikdy nesmí převýšit zásadu nezaměnitelnosti, a tudíž i při připuštění staré firmy, musí být vždy zásada výlučnosti respektována.

Zásada přiměřenosti značí, že obchodní firma by neměla ve svém znění obsahovat nic přehnaného, co by mohlo vyvolávat mylný dojem o daném podnikateli. „Tvorba obchodního jména by měla respektovat charakter podniku i podnikatele, ke kterému

¹¹¹ LOCHMANOVÁ, Ludmila. Kdo je dědicem firmy. *Právní rádce*, 2005, č. 11, s. 23.

¹¹² Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Kdo je dědicem firmy. *Právní rádce*, 2005, č. 11, s. 26.

¹¹³ ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 58.

náleží, a to především ve vztahu k používání adjektiv jako „největší“, „první“ apod.¹¹⁴ Příkladem může být společnost o dvou zaměstnancích, která nese ve své firmě označení „První mezinárodní, v.o.s.“¹¹⁵ nebo použití dodatku „dopravní ústav“¹¹⁶ ve firmě, pokud daný provozovatel obstarává jen místní dopravu.

3.2.6 Zásada jasnosti

Zásada jasnosti není v obchodním zákoníku taktéž výslovně uvedena; velice úzce souvisí se zásadou pravdivosti a přiměřenosti a je třeba ji vnímat v souvislosti s ostatními zásadami. Podstata zásady tkví v tom, že „ve firmě by nemělo být obsaženo nic nepřesného o podnikateli, jeho podniku, nic, co by mohlo „zatemnit“ podnikatele nebo předmět jeho podnikání a tím uvádět podnikatelskou a spotřebitelskou veřejnost v omyl“.¹¹⁷ Údaje o konkrétním podnikateli by v obchodní firmě měly být vyjádřeny srozumitelně, jasně a současně způsobem nezastírajícím pravý stav věcí. Stejně tak informace, které se dostávají ke spotřebitelům a zákazníkům. „Musí vždy jednoznačným způsobem umožňovat identifikaci konkrétního subjektu a jeho odlišení od subjektů jiných, byť třeba obdobných.“^{118 119}

V případě právnických osob musí být tato zásada vždy dodržena při určení právní formy. Není možné zapsat podnikatele - právnickou osobu s firemním kmenem např. „Novák a spol.“ a dodatkem určující právní formu „s.r.o.“. Takové znění by bylo nepřípustné, ba dokonce klamavé. Zatemňovalo by pravý stav věci, zda jde o veřejnou obchodní společnost, která jako jediná smí dodatek „a spol.“ používat, či zda jde o společnost s ručením omezeným.

U podnikatelů - fyzických osob platí, že jejich obchodní firma by měla být vždy uváděna v prvním pádě. Není tedy např. možné zapsat do obchodního rejstříku firmu s názvem „Obuvnictví Viléma Koženého“, ale pouze znění v tomto pořadí: „Vilém Kožený, obuvnictví“ či „Obuvnictví - Vilém Kožený“. Další nutností je používání

¹¹⁴ KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základy firemního práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 7, s. 298.

¹¹⁵ DVOŘÁK, Tomáš. *Veřejná obchodní společnost*. Praha: Aspi Publishing, 2003, s. 26.

¹¹⁶ MALOVSKÝ-WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý kompas, 1947, s. 105.

¹¹⁷ LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Základy obchodního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 28.

¹¹⁸ DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Aspi, 2008, s. 21.

¹¹⁹ Podobný náhled podává i G. Švamberg: „Podstata záleží v tom, že v osobní firmě nemá být obsaženo nic, co by mohlo sloužit k zatemnění majitele firmy (výjimky při firmách starých) a při věcné firmě, resp. při věcných dodatcích firmy osobní nic, co by mohlo sloužit k zatemnění předmětu podniku.“ Viz ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 58.

obchodní firmy v jasně daném pořadí, a to nejprve jméno, poté příjmení. Často je sice ze znění patrné, co je jménem a co příjmením, ale existují i případy, kdy tato jasnost dána není. Příkladem budiž příjmení, které má podobu křestního jména. Tak např. Jiří Marek, František Karel apod. Zejména pro tyto případy je tudíž správné, že přesné pořadí jména a příjmení je vyžadováno. Jazykově rovněž nesprávné by bylo vytvoření obchodní firmy ve znění „Jiřina Novák – ová“ či pouze „Jiřina Novák“, jelikož u českých obchodních firem, jejichž majitelkou je žena, musí být rodové jméno zakončeno koncovkou „-ová“. V opačném případě by jinak mohla vzniknout nejasnost, zda není náhodou majitelem muž, a tím by mohlo docházet k vyvolání omylu jak u jiných soutěžitelů, tak i u spotřebitelů.¹²⁰ Výjimky z pravidla¹²¹ se ovšem dají nalézt i zde. Kupříkladu ženu cizinku nemůže při zápisu její obchodní firmy do obchodního rejstříku rejstříkový soud nutit, aby uvedla své příjmení s koncovkou „-ová“ K odlišení od mužského pohlaví často postačí uvedení křestního jména ženy. Bohužel tomu tak nemusí být vždy. Jako prostředek k dodržení zásady pravdivosti, resp. zákazu klamavosti by šlo ve firmě této cizinky použít dodatek v podobě „žena“. Takový dodatek se mi ovšem jeví trochu komický. Navíc jak podotkl P. Hajn, nucení ženy užívat takový dodatek by bylo možno posoudit jako rozpor s čl. 3 odst. 1 LZPS, zákazem diskriminace na základě pohlaví. Navíc pro právní vztahy s ohledem na výše uvedené by nemělo být tím nejpodstatnějším faktorem, zda se jedná o muže či ženu.¹²²

Otázkou také zůstává, zda znění obchodní firmy musí být uvedeno výhradně v českém jazyce nebo zda je možné i cizojazyčné pojmenování. Názor na danou problematiku není jednotný. Pro „českou“ obchodní firmu „hraje do karet“ to, že „institut obchodního jména upravuje český zákon, jehož text je psán v českém jazyce a je platný a účinný na území České republiky“.¹²³ Druhý názor vyplývá z tradiční zásady, že takové cizojazyčné znění zákon výslovně nezakazuje. Já se přikláním k názoru druhému, ačkoli

¹²⁰ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava. K obchodnímu jménu podnikatelů - fyzických osob. *Obchodní právo*, 1994, č. 3, s. 3.

¹²¹ Viz zákon č. 301/ 2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení v § 69 odst. 2 stanovuje: „Při zápisu uzavření manželství lze na základě žádosti ženy, již se uzavření manželství týká, uvést v matriční knize příjmení, které bude po uzavření manželství užívat, v mužském tvaru, jde-li o

- a) cizinku,
- b) občanku, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině,
- c) občanku, jejíž manžel je cizinec,
- d) občanku, která je jiné než české národnosti.“

Podle odst. 3 se stejně dá na žádost rodičů postupovat při narození dítěte.

¹²² Blíže viz HAJN, Petr. In FALDYNA, František a kol. *Obchodní zákoník s komentářem. 1. díl*. Praha: Kodex, 2000, s. 31.

¹²³ KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základy firemního práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 7, s. 298.

jsem si vědoma, že neplatí bez výjimky a musí se zohlednit jistá omezení, např. na podobu právní formy právnických osob, které musejí být uvedeny vždy v jazyce českém apod. Tento problém však již byl rozveden výše - viz zásada nezaměnitelnosti, proto se mi jeví nadbytečné se k němu opětně podrobněji vyjadřovat.

3.2.7 Zásada jednotnosti

Zásada jednotnosti není výslovně v obchodním zákoníku zakotvena, vyplývá však z této právní úpravy nepřímo, když se o ní ve vztahu k obchodní firmě hovoří v jednotném čísle (singuláru).¹²⁴

Obchodní firmu tvoří vždy kmen a dodatek (u právnických osob vždy, u fyzických je dodatek většinou fakultativní). Obojí představuje právně rovnocenné firemní složky. Nejednou bylo judikováno, že dodatek je plnohodnotnou součástí obchodního jména, což znamená, že právní subjekt musí při právních úkonech používat své obchodní jméno celé, tedy se všemi dodatky, jak bylo do obchodního rejstříku zapsáno.¹²⁵ V souladu s touto zásadou může mít jeden podnikatel zapsán v obchodním rejstříku pouze jednu obchodní firmu, bez ohledu na počet podnikatelských oprávnění a počet jeho provozoven či závodů. Není tedy možné, aby si podnikatel nechal zapsat do obchodního rejstříku například různé alternativní varianty dodatků určující právní formu či oficiální zkratku.

Ovšem i přes výše zmíněnou povinnost mít pouze jednu obchodní firmu se v praxi může objevit situace přinášející nejen jeden problém, která však není právní úpravou řešena vůbec. Při zahájení podnikání může mít podnikatel pouze jeden podnik¹²⁶. Ten bude daný podnikatelský subjekt provozovat například pod obchodní firmou „Jiří Pokorný“. Tento podnikatel následně zdědí nebo koupí podnik od jiného podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku pod obchodní firmou „Tomáš Mrázek“. Následkem takového převodu nebo přechodu mohou nastat dvě situace. Pokud bývalý vlastník podniku udělí souhlas novému majiteli k užívání jeho (původní) obchodní firmy, může ji tento následně užívat s nástupnickým dodatkem. Taková firma může poté znít např. „Tomáš Mrázek, nabyvatel“ nebo „Tomáš Mrázek, nástupce Jiří Pokorný“. Druhá situace nastane v případě, kdy takový souhlas udělen nebyl nebo pokud nabyvatel chce i nadále

¹²⁴ Blíže viz KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základy firemního práva. *Právní rozhledy*, 2000, č. 7, s. 298.

¹²⁵ Blíže viz ELIÁŠ, Karel. Právní úprava obchodního jména a.s. *Obchodní právo*, 1999, č. 6, s. 6.

¹²⁶ U právnických osob tomu je jinak. Každá řádně založená právnická osoba může následně založit jinou právnickou osobu s odlišnou obchodní firmou od té stávající. Tedy provozovat své podnikání ve dvou či více podnicích. Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky II. *Právní rádce*, 2006, č. 6, s. VI.

provozovat tento nový podnik pod svou dosavadní obchodní firmou. V obchodním rejstříku se však tento stav promítne buď tak, že podnikatel bude zapsán pod obchodní firmou „Jiří Pokorný“ a zároveň pod obchodní firmou „Tomáš Mrázek, nabyvatel“ nebo bude zapsán pouze pod obchodní firmou „Jiří Pokorný“, avšak pro oba podniky (jak svůj původní, tak nový zděděný či koupený). Tím vznikne situace, která je v rozporu se zásadou jednotnosti, neboť podnikatel bude následně v obchodním rejstříku figurovat pod dvěma obchodními firmami. Jak již bylo výše řečeno, do obchodního rejstříku se zapisuje podnikatel a jeho firma a ne podnik a jeho firma¹²⁷. Proto by dle mého názoru měl být prvořadně chráněn samotný podnikatel a teprve následně zápis podniků do obchodního rejstříku.

Na rozdíl od současné právní úpravy, podle všeobecného zákoníku obchodního mohl „kupec - jednotlivce, provozoval - li více obchodních živností, používat pro každou z nich firmy jiné. Mohl mít tedy více firem. Jednu obchodní živnost však směl kupec vésti jen pod jedinou firmou, a to i tenkrát, když vedl tuto živnost ve více závodech.“¹²⁸ To však neplatilo pro obchodní společnosti, jelikož tyto nemají jiného jména než jména obchodního neboli firmy. „Firma společností obchodních není jen kupeckým jejich jménem, nemohou mít obchodní společnosti více firem, a to ani tehdy, když provozují více obchodních podniků.“¹²⁹

Kromě obchodní firmy zapsané v obchodním rejstříku mohou podnikatelé používat, zejména v oblasti běžného obchodního styku či reklamy, i jiná označení, ochranné známky, značky či názvy provozoven. Tato další označení nejsou zapisována do obchodního rejstříku a nejde tudíž na ně vztáhnout ustanovení firemního práva, zejména absolutní ochranu podle § 12 ObchZ. Výhodu těchto zvláštních označení lze nalézt zejména u podnikatelů - fyzických osob, kteří podnikají v různých oborech a chtějí tyto své jednotlivé činnosti od sebe nějakým způsobem odlišit. Samozřejmostí ovšem zůstává, jak vyplývá z § 8 ObchZ, že přestože může podnikatel užívat více označení¹³⁰, k činění právních úkonů je povinen používat výlučně svou (jednu) obchodní firmu.

Zřídí - li podnikatel odštěpný závod nebo jinou organizační složku, jež se zapisuje do obchodního rejstříku, nepůjde o vytvoření dalšího, nového podniku, ale pouze o jeho

¹²⁷ Blíže viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky II. *Právní rádce*, 2006, č. 6, s. V-VI.

¹²⁸ MALOVSKÝ- WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý kompas, 1947, s. 96-97.

¹²⁹ MALOVSKÝ- WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý kompas, 1947, s. 97.

¹³⁰ § 7 odst. 3 ObchZ: „Provozovnou se rozumí prostor, v němž je uskutečňována určitá podnikatelská činnost. Provozovna musí být označena obchodní firmou nebo jménem a příjmením anebo názvem podnikatele, k níž může být připojen název provozovny nebo jiné rozlišující označení.“

vnitřní členění. To znamená, že zápisem do obchodního rejstříku odštěpný závod právní subjektivitu nenabývá. „V jednotnosti firmy hlavního závodu a odštěpného jeví se jednotnost celého podniku patřícího určitému majiteli.“¹³¹ O organizační složce podniku pojednává § 7 ObchZ. V něm je také stanoveno, že *při provozování odštěpného závodu se užívá obchodní firmy podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod*. Je třeba ovšem podotknout, že dodatek označující odštěpný závod nemá povahu obchodní firmy. Díky tomu se na něj nevztahuje ustanovení § 12 ObchZ upravující absolutní ochranu obchodní firmy, ale „pouze“ ochrana relativní v rámci práva nekalé soutěže.

Vzhledem ke stále více se rozvíjejícímu obchodu se zahraničím, nelze si na tomto místě nepoložit otázku, zda je přípustný zápis více jazykových verzí obchodní firmy podnikatele do obchodního rejstříku. V daném případě by se stále jednalo pouze o jedinou obchodní firmu, jen přeloženou do vícero jazyků. Možnost jazykové různosti nebyl cizí prvorepublikovým soudům, což lze dovodit např. z rozhodnutí publikovaného ve Sb. r. n. s. Vážný 6241¹³². Také G. Švamberg se k dané variantě vyjádřil kladně: „různojazyčné znění jedné a téže firmy musí být ovšem obsahově totožné; naproti tomu není zapotřebí, by překlady byly otrocky věrné, jakmile by tím jejich jazyková správnost hrubě trpěla aneb jasnost a srozumitelnost jinojazyčných znění byla porušena.“¹³³ Podle J. Štěpiny je cizojazyčná forma taktéž připuštěna, i když na základě přísnějšího režimu: „Překlad znění firmy do jazyka cizího musí úplně odpovídati znění firmy původní, do rejstříku zapsané. Za tím účelem musí býti odpovídatelem předloženo potvrzení tlumočnicka, že znění firmy v cizím jazyku se zněním firmy v jazyce zápisu souhlasí.“¹³⁴ K. Eliáš variantu překladu do několika jazyků také připustil, když uvedl: „Pravý název je ten..., který je zapsaný v příslušné veřejnoprávní evidenci. Tomuto pravidlu neodporuje registrace názvu právnické osoby v různých jazykových verzích; tehdy se totiž nejedná o několik různých názvů, ale jen o jediný název přeložený do několika řečí.“¹³⁵

¹³¹ ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 65.

¹³² „Firma musí býti jednotná, tj. obchodník může mít pro určitý podnik jen jedno jméno. Tím není však vyloučeno, aby obchodník nepoužíval téže firmy v různých jazycích. V takovém případě musí se znění firmy ve všech zvolených jazycích úplně shodovati. Netřeba ovšem překladu otrocky věrného, jakmile by tím trpěla jazyková správnost nebo byla porušena jasnost a srozumitelnost jinojazyčného znění firmy. Překlad musí především vystihnout smysl původní firmy, hlavně firmy věcné, a přiblížit se pokud možno doslovnému jejímu znění. Viz ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 25.

¹³³ ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 63.

¹³⁴ ŠTĚPINA, Jaroslav. *Obchodníci a obchodní společnosti se zvláštním zřetelem k právu firemnímu*. Praha: Nakladatelství Josef Svoboda, 1935, s. 41.

¹³⁵ ELIÁŠ, Karel. Právní úprava obchodního jména a.s. *Obchodní právo*, 1999, č. 6, s. 3.

Je tedy patrné, že registrace těchto různých cizojazyčných znění byla v předválečném období většinovým názorem akceptovatelná. I v dnešní době, zejména s rozvojem zahraničního obchodu, není možné bránit tuzemským podnikatelům, aby v návrhu na zápis své obchodní firmy nenavrhlí rejstříkovému soudu vícejazyčnou verzi své firmy. Tato tolerance rejstříkových soudů zapsat několika jazyčnou verzi firmy by ovšem v praxi mohla způsobit nemalé obtíže jak samotnému podnikateli, tak i veřejnosti. Podnikatel by totiž díky tomuto vícejazyčnému označení mohl při činění právních úkonů nebo např. marketingu používat jakoukoli podobu své zapsané obchodní firmy. Rejstříkový soud by nemohl nařídít podnikateli, aby při konkrétním právním úkonu užíval tu kterou variantu své vícejazyčné obchodní firmy. Záleželo by tudíž pouze na samotném podnikatelském subjektu, ve kterých případech by používal variantu českou, a ve kterých variantu cizojazyčnou. Tím by ovšem mohly vznikat, zejména u spotřebitelů a partnerů, pochybnosti, zda jde o daného podnikatele či úplně o jiný subjekt. Zastávám názor, že pokud podnikatel již předem zamýšlí podnikat se zahraničními osobami, měl by předem svou firmu tomu přizpůsobit, tedy rovnou pojmut jako firemní kmen cizojazyčný výraz či slovní spojení. Sama se přikláním spíše k názoru, aby zápis několika jazykových verzí obchodní firmy do obchodního rejstříku připouštěn nebyl. Pokud by totiž podnikající subjekt mohl volně volit mezi jednotlivými variantami své zapsané obchodní firmy, mohlo by docházet ke klamání veřejnosti, zda se jedná stále o tutéž osobu, a tudíž by tím byl vyvolán stav právní nejistoty.

Dalším problémem, vztahujícím se k této zásadě, je možnost zkracování obchodní firmy, resp. *corpus firmae*. Judikaturou¹³⁶ bylo již několikrát dovozeno, že zápisem zkrácené formy obchodní firmy by došlo ke změně zapisovaných skutečností, tedy ke změně obchodní firmy. Opačný postup by ve svém konečném důsledku vedl k pluralitě obchodních firem a byl v rozporu se zásadou jednotnosti. Obchodní ani občanský zákoník s jinou variantou než s tou, že jeden podnikatel bude nositelem pouze jediného obchodního jména (dnes obchodní firmy), nepočítá. Tím ovšem není řečeno, že vytváření a použití těchto zkratk je zakázáno. Pouze pomocí nich nejde činit právní úkony. Ovšem k jiným účelům, například propagačním či reklamním jejich užití dovoleno je. Na rozdíl od toho, zákon č. 424/ 1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických

¹³⁶ Viz R 47/ 1996, rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 6. 1995, sp. zn. 15 Co 318/ 95; rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 1994, sp. zn. 3 Cmo 808/ 93

hnutí, stanoví ve svém § 6 povinnost určit ve stanovách nejen název strany či hnutí, ale i její zkratku¹³⁷.

3.2.8 Zásada firemní volnosti a vázanosti

Tato zásada velmi úzce souvisí se zásadou firemní přísnosti a samotnou tvorbou obchodní firmy. Na rozdíl od právní úpravy platné před rokem 1950, která byla založena na zásadě vázanosti, současné právo stojí jak na zásadě firemní volnosti, tak vázanosti.

Volnost tvorby obchodní firmy se uplatňuje u podnikatelů - fyzických osob, kteří si mohou ke svému firemnímu kmene zvolit ještě fakultativní dodatek. Prvky volnosti se uplatňují také u podnikatelů - právnických osob, kteří naopak mají (relativní) volnost při tvorbě firemního kmene. Jakmile si však podnikatel jednou firemní kmen a dodatek zvolí, stávají se obě obligatorní součásti obchodní firmy a při činění právních úkonů ji musí takto používat. Naopak firemní vázanost se použije při vytváření osobního kmene fyzických osob a u obligatorního dodatku určujícího právní formu osobám právnickým. Více bylo o tvorbě obchodní firmy pojednáno v kapitole o principech tvorby obchodní firmy.

3.2.9 Zásada nedělitelnosti

„Jednou zvolená firma tvoří nerozlučný a nedílný celek. Jakékoliv obměňování, zkracování, komolení a jiné vynechávání, ať jde o součásti podstatné či pouhé dodatky, je nepřípustné.“¹³⁸

Ustanovení § 8 odst. 1 ObchZ normuje, že *podnikatel je povinen činit právní úkony pod svou firmou*. Tu tvoří, jak již bylo několikrát zmíněno, firemní kmen a dodatek. Z dikce zákona tedy vyplývá, že podnikatelský subjekt nemůže činit právní úkony pouze pod *corpus firmae*, natož pod (rozlišujícím) dodatkem. Samotné použití firemního kmene je možné, mimo činění právních úkonů, např. k účelům propagačním. Naopak samotné použití firemního dodatku je nemožné. V praxi se však již objevil i případ¹³⁹, kdy podnikatel - fyzická osoby byl v žalobě označen pouze svým dodatkem.

¹³⁷ §6 odst. 2 z. č. 424/ 1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích uvádí: „stanovy musí obsahovat název a zkratku strany a hnutí.“

¹³⁸ ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: náklad vlastní, 1917, s. 66.

¹³⁹ Viz PP 4/ 1996, s. 25

Takto označený non - subjekt nemohl mít práva ani povinnosti, a tudíž ani způsobilost být účastníkem řízení.

V současné době je již otázka nedělitelnosti obchodní firmy zcela zřejmá. Naopak problematika umístění dodatku je stále velmi diskutovaným tématem. Nikde v obchodním zákoníku ani v judikatuře není konkrétně stanoveno, zda dodatek musí být uveden za firemním kmenem nebo mu může předcházet. Jedna skupina se kloní k názoru, že dodatek lze uvést jak před firemním kmenem, tak za ním.¹⁴⁰ Druhá skupina zastává názor opačný a tvrdí, že „klíčem bude výklad gramatický, kdy pojem „dodatek“ se vždy vykládá jako to, co je přidáno k tomu, co již existuje. Pokud tedy v naší evropské kulturní oblasti probíhá psaní tak, že píšeme zleva doprava, je dodatek vždy logicky umístěn za to, co je již napsáno, tedy i za jméno a příjmení podnikatele, a nikoliv obráceně“.¹⁴¹

Já se přikláním k prvnímu názoru. V zákoně není nikde stanoveno, že dodatek se uvádí až za firemní kmen, z toho tedy vyvozují, že taková povinnost neexistuje. Slovo dodatek totiž neznamená, podle jazykového výkladu, že se dané slovo „dodává“ za firemní kmen, ale spíše říká, že „doplňuje“, „upřesňuje“, „konkretizuje“ samotné znění obchodní firmy. Z toho tedy vyplývá, že dodatek může být uveden i před firemním kmenem a praxe rejstříkových soudů tomu dává za pravdu¹⁴². Je tedy možné, aby firma podnikatele zněla např. „Instalatér - Jiří Vodička“ nebo „JUDr. Milan Zahradník“. Dokonce dle zákona č. 111/ 1998 Sb., o vysokých školách¹⁴³ je upraveno, že např. tituly „Bc.“, „Ing.“, „Mgr.“, „JUDr.“, „MUDr.“ apod. se uvádějí vždy před jménem.

3.3 Rekapitulace

Zásady tvorby obchodní firmy jsou důležitá teoretická vodítka a východiska, která se následně aplikují (již v konkrétních případech) v praxi. Tyto zásady tedy určují jistá pravidla a podmínky, které musí být při tvorbě obchodní firmy dodržovány. Obchodní

¹⁴⁰ Blíže viz BARTOŠÍKOVÁ Miroslava. In ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 23.

¹⁴¹ DEVÁTÝ, Stanislav, TOMAN, Petr. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2001, s. 86.

¹⁴² Soudní rozhledy č. 3/ 2006, s. 103. „Dodatek označující právní formu musí být ve firmě obsažen, ale toliko jednou. Konec firmy nemusí být vždy nutně představován dodatkem o právní formě“.

¹⁴³ Blíže viz § 45 odst. 4, § 46 odst. 4, 5 z. č. 111/ 1998 Sb., o vysokých školách

zákoník přímo uvádí pouze dvě základní zásady, a to zásadu nezaměnitelnosti a zásadu zákazu klamavosti; ostatní lze dovodit výkladem obecných ustanovení pojednávajících o obchodní firmě, ale také ze zvláštních ustanovení ObchZ (nekalá soutěž, obchodní společnosti) či jiných právních předpisů.

Podnikateli zapsanému do obchodního rejstříku není ponechána možnost volby, zda obchodní firmu bude chtít mít či nikoli. Povinnost ji mít a užívat při činění právních úkonů vyplývá z obchodního zákoníku. Stejně tak podoba obchodní firmy není zcela libovolná. Jelikož firma má podnikatele zejména identifikovat a individualizovat od ostatních podnikatelských subjektů, musí být dodržena zásada nezaměnitelnosti této obchodní firmy od firmy podnikatele jiného. Nedodržením zásady výlučnosti se osoba vystavuje nebezpečí, které může vyústit až v rozhodnutí o změně obchodní firmy. Firma taktéž nesmí sdělovat nepravdivé informace o podnikateli nebo o jeho předmětu podnikání. V opačném případě se daný právní subjekt dopouští porušení další zásady, a to zákazu klamavosti.

Nezbývá než dodat, že právní úprava základních zásad tvorby obchodní firmy není v současné době dostatečně propracovaná. Obchodní zákoník výslovně uvádí pouze dvě zásady, ale i ty způsobují v praxi výkladové potíže. Rejstříkové soudy by při zápisu podnikatele a jeho obchodní firmy do obchodního rejstříku měly být méně benevolentní a přísněji dodržovat (ne)zaměnitelnost a (ne)klamavost podoby a znění obchodních firem. To nejen s ohledem na podnikatelské subjekty, ale zejména na laickou veřejnost a potenciální zákazníky (klienty). Jednotlivé zásady by měly být dle mého více rozvedeny a konkretizovány. Mělo by být přesněji určeno měřítko, kdy je ještě zásada dodržena a kdy již ne. Tím by se veřejnosti vytvořil transparentnější systém a do budoucna by se tím dalo předcházet případným sporům.

Pojednání o zásadách tvorby obchodní firmy bych zakončila slovy F. Roučka: „Popsanými zásadami má býti chráněn zájem soukromý, totiž netoliko zájem majitele firmy, aby nebyl zaměňován s podnikateli jinými, ale i zájem obecnstva, aby zneužitím firmy nebylo klamáno a tak poškozováno a dále zájem veřejný... proto praví se, že právo firemní patří nejen do oboru práva soukromého, ale i veřejného.“¹⁴⁴

¹⁴⁴ ROUČEK, František. *Československé právo obchodní*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939, s. 296.

IV. OCHRANA OBCHODNÍ FIRMY

Subjektivním právem každého majitele obchodní firmy je nejen právo (a povinnost) ji užívat a v jejím užívání nebyť rušen, ale také právo zakročit proti každému neoprávněnému uživateli. Ochrana obchodní firmy, stejně jako jiných práv na označení, je vázána na dobu existence subjektu, resp. podnikatele.

V souladu se zásadou jednotnosti firmy jsou chráněny oba skladebné prvky tvořící obchodní firmu, tedy jak kmen, tak dodatek. Jelikož pod obchodní firmou činí podnikatel právní úkony, které mohou mít podobu jak písemnou, tak ústní, je třeba chránit nejen písemnou formu obchodní firmy, ale i její znění slovní.

V současné době je obchodněprávní ochrana obchodní firmy dvojího druhu. Jednak podle § 12 ObchZ jako ochrana absolutní, a jednak podle ustanovení o nekalé soutěži (§ 44 a násl. ObchZ) jako ochrana relativní. „Při porušení nebo ohrožení práv k firmě vůbec nemusí být současně porušena nebo ohrožena jiná práva vyplývající ze zvláštních předpisů (např. právo k ochranné známce), ani nemusí dojít k jednání nekalé soutěže. Pokud ale neoprávněným užíváním firmy došlo současně i k činu nekalé soutěže, může dotčená osoba využít také právních prostředků ochrany proti nekalé soutěži podle ustanovení § 53 a § 54 ObchZ.“¹⁴⁵ Kromě ochrany poskytované obchodním zákoníkem je možné využít i jiné prostředky právní ochrany, a to podle zvláštních právních předpisů.

4.1 Absolutní ochrana

V ustanovení § 12 ObchZ je normováno, že *kdo byl dotčen na svých právech neoprávněným užíváním firmy...* Neoprávněným užíváním firmy se zde rozumí užívání, které je v rozporu se zájmy soukromoprávními, ale i veřejnoprávními, neboť v zájmu veřejnosti by mělo být, aby jednotliví podnikatelé byli rozpoznatelní. Tedy úzce souvisí se zásadou nezaměnitelnosti. Tohoto neoprávněného užívání se ovšem dopustí i osoba, která při činění právních úkonů i mimo ně používá zkomolenou, zkrácenou, upravenou podobu obchodní firmy, a tím může vzniknout klamná představa o osobě podnikatele. Tedy dochází k porušení zásady zákazu klamavosti.

¹⁴⁵ VEČERKOVÁ, Eva. Obchodní firma a nekalá soutěž. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2008, č. 1, s. 38.

Princip absolutní ochrany spočívá v tom, že působí *erga omnes* (vůči všem). Tedy uživatel, kterému svědčí právo priority (přednosti) zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku, se může dovolávat této speciální ochrany vůči každému, nejen vůči podnikatelům, ale vůči jakémukoli subjektu. Z tohoto vyplývá, že aktivně legitimován je ve většině případů podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku, ale může jím být i jiný (ne)podnikatelský subjekt: „ochrany se může dovolávat i jakákoli jiná osoba, která byla na svých právech dotčena neoprávněným užitím cizí firmy, tedy i subjekt, jehož firma neoprávněně užitá nebyla, popř. i osoba, která žádnou firmu nemá.“¹⁴⁶ Naopak pasivně legitimovány jsou všechny subjekty, které neoprávněně označení užívají, a tím porušují subjektivní firemní právo osoby, které po právu náleží.

Několikrát se objevily polemiky, zda se dá absolutní ochrana vztáhnout i na jiná označení, než je obchodní firma. Plně souhlasím s názorem E. Večerkové, že i když § 12 ObchZ výslovně neuvádí aktivní legitimaci pouze pro subjekt, který byl *dotčen na svých právech k obchodní firmě* neoprávněným užíváním firmy, lze takový závěr dovodit výkladem. Ustanovení § 8 – 12 ObchZ upravují pouze institut obchodní firmy, resp. firemního práva, a to včetně její právní ochrany. Proto pro ustanovení § 12 ObchZ nelze použít výklad rozšiřující. Právní (absolutní) ochranu obchodní firmy tudíž nemohou využít všechny podnikatelské i nepodnikatelské subjekty dotčené na svých právech, ať již na právech k ochranné známce, právech ke svému jménu nebo názvu či na právech autorských.¹⁴⁷ Ochrany jiných institutů, než obchodní firmy, se lze dovolávat pomocí ustanovení ObchZ upravujících právo proti nekalé soutěži, nebo prostřednictvím dalších právních předpisů. Kdyby tomu tak nebylo, úprava firemního práva by ztrácela svůj účel a význam.

Správnost tohoto názoru dokládá i rozsudek Nejvyššího soudu z roku 2011: „Dovolatelka správně poukazuje na § 8 odst. 1 obch. zák., podle něhož obchodní firma je název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Podle § 12 obch. zák. se proto ochrany může domáhat jen subjekt, který je jako podnikatel zapsán v obchodním rejstříku. Ústecký kraj není podnikatelským subjektem podle obchodního zákoníku, nýbrž veřejnoprávní korporací...“¹⁴⁸

¹⁴⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Veřejná obchodní společnost*. Praha: Aspi Publishing, 2003, s. 31.

¹⁴⁷ Blíže viz VEČERKOVÁ, Eva. In FALDYNA, František a kol. *Meritum – obchodní právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 42.

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. ledna 2011, sp. zn. 23 Cdo 2667/2008

Přesto se však objevil i názor opačný, prezentovaný H. Heroldovou. Ta tvrdí, že „nároku z § 12 ObchZ se může domáhat nejen jiný podnikatel - soutěžitel, kupříkladu na základě svých prioritních práv či práv k ochranné známce, ale jakákoli třetí osoba, jejíž práva jsou dotčena užitím firmy, tedy i nepodnikatelský subjekt, jehož název je jinak chráněn podle ustanovení § 19b OZ, či fyzická osoba ve smyslu svých nároků na ochranu jména a příjmení či jiných osobních atributů. V neposlední řadě se může domáhat svých nároků kupříkladu i autor v důsledku porušení jeho osobnostních či majetkových práv.“¹⁴⁹

4.2 Relativní ochrana

Právní úprava nekalé soutěže je obsažena v § 44 a násl. ObchZ. Ustanovení § 44 ObchZ představuje tzv. generální klauzuli. Ta jednak představuje samostatnou skutkovou podstatu nekalosoutěžního jednání, jednak slouží jako interpretační vodítko pro ostatní skutkové podstaty. O nekalou soutěž jde tehdy, pokud jsou současně splněny tyto tři podmínky:

- 1) jednání v nekalé soutěži
- 2) jednání v rozporu s dobrými mravy soutěže
- 3) jednání způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům.

Jak již bylo řečeno, nekalosoutěžní ochrana má povahu relativní, tudíž nepůsobí vůči všem, ale pouze vůči individuálně určeným subjektům (*inter partes*). Na rozdíl od ustanovení § 12 ObchZ, kde k neoprávněnému užívání dojít musí (nestačí pouhé ohrožení), podle § 44 ObchZ stačí, aby jednání bylo způsobilé újmu přivodit; tzn., že samotné neoprávněné užívání proběhnout nemusí. Z jednotlivých (konkrétních) skutkových podstat nekalé soutěže, které se k ochraně obchodní firmy mohou vztahovat, patří zejména vyvolání nebezpečí záměny (§47 ObchZ) a parazitování na pověsti (§ 48 ObchZ).

Vyvolání nebezpečí záměny úzce souvisí se zásadou výlučnosti (nezaměnitelnosti) obchodní firmy, a je tudíž netypičtější skutkovou podstatou nekalé soutěže pro obchodní

¹⁴⁹ HEROLDOVÁ, Hana. In DĚDIČ, Jan a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Díl I. § 1- 92e. Praha: Polygon, 2002, s. 90.

firmu. „Skutková podstata vyvolání nebezpečí záměny postihuje chování, v němž se prolínají prvky klamavé a parazitní. Právě klamáním soutěžitel parazituje na jiných subjektech nebo jejich výrobcích či výkonech.“¹⁵⁰ Nebezpečí záměny by nemělo být chápáno pouze jako možnost přímého zaměnění jednoho subjektu s jiným, ale i jako možnost vytvoření mylné představy o určité hospodářské souvislosti, která ve skutečnosti vůbec neexistuje. Jak již bylo několikrát judikováno¹⁵¹, při posouzení způsobilosti k vyvolání nebezpečí záměny není rozhodující úplné slovní znění obou obchodních firem, ale je nutno přihlížet k dojmu, který vzniká u průměrného zákazníka. Tomu utkví v paměti pouze výrazná, dominantní část takové obchodní firmy, i když úplné znění se liší. Jelikož tato skutková podstata má pouze ohrožovací povahu, k samotné záměně nebo klamně představně vůbec dojít nemusí.¹⁵² Taktéž není zákonem vyžadována žádná z forem zavinění.

4.3 Prostředky ochrany

Shodné způsoby ochrany jsou vyjádřeny jak § 12 ObchZ vztahující se výlučně k obchodní firmě, tak v § 53 ObchZ upravující institut nekalé soutěže. Jedná se zdržení se neoprávněného užívání, odstranění závadného stavu, vydání bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění, náhrada škody či možnost uveřejnění rozsudku.

Smyslem zdržovací žaloby je „oprávnění toho, kdo byl na svých právech neoprávněným užíváním obchodního jména dotčen, aby bylo neoprávněnému rušiteli uloženo zdržet se takového jednání. Půjde zejména o zákaz dalšího neoprávněného užívání obchodního jména.“¹⁵³ Z toho vyplývá, že tento typ žaloby bude směřovat do budoucna a bude mít preventivní charakter.¹⁵⁴ Tato žaloba může být uplatněna proti podnikateli, který si sice nechal zapsat do obchodního rejstříku firmu nezaměnitelnou a

¹⁵⁰ POKORNÁ, Jarmila, KOVAŘÍK, Zdeněk, ČÁP, Zdeněk. *Obchodní zákoník- komentář, 1. díl. (§1- §220)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 223.

¹⁵¹ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 1994, sp. zn. 3 Cmo 813/ 1993; rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 11. 1996, sp. zn. 3 Cmo 513/ 1995

¹⁵² POKORNÁ, Jarmila, KOVAŘÍK, Zdeněk, ČÁP, Zdeněk. *Obchodní zákoník- komentář, 1. díl. (§1- §220)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 223.

¹⁵³ DEVÁTÝ, Stanislav, TOMAN, Petr. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde, a.s., 1999, s. 96.

¹⁵⁴ DEVÁTÝ, Stanislav, TOMAN, Petr. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. Praha: Linde, a.s., 1999, s. 97.

neklamavou, ale fakticky (např. v reklamě, propagaci, na výrobcích) používá obchodní firmu, která po právu náleží jinému podnikateli. Naopak není možné uplatnit žalobu na zadržení se užívání firmy proti podnikateli, kterému byla tato pravomocně zapsána do obchodního rejstříku. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 3 Cmo 808/ 93 bylo judikováno, že návrh žalobce na uložení povinnosti žalovaného zdržet se užívání obchodního jména (firmy) musí být zamítnut, neboť takto formulovaný zákaz by představoval ukončení činnosti takového podnikatele. Z toho tedy můžeme dovodit, že v daném případě musí žalobce uplatnit žalobu restituční, nikoli zápůrčí.

Žalobou odstraňovací se lze naopak domáhat, aby žalovaný odstranil závadný stav, který vznikl zápisem dvou shodných nebo zaměnitelných obchodních firem do obchodního rejstříku. Oprávněný subjekt se tedy může touto žalobou domáhat, aby soud uložil povinnému změnit svou obchodní firmu a podat návrh na zápis změny do obchodního rejstříku. „Z uvedeného vyplývá, že závadný stav spočívající v tom, že jsou v obchodním rejstříku zapsány dvě shodné či zaměnitelné firmy, lze odstranit pouze jedinou cestou, a to změnou firmy ve společenské smlouvě a následným podáním návrhu na zápis změny firmy v obchodním rejstříku.“¹⁵⁵ Tato žaloba má tedy charakter spíše restituční.

Žalobní nárok na vydání bezdůvodného obohacení se bude řídit úpravou občanskoprávní, jelikož obchodní zákoník žádnou vlastní úpravu bezdůvodného obohacení neobsahuje. Satisfakční žalobou se může oprávněný uživatel domáhat poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, které může být jak morální, tak ve formě peněžitého plnění. Nárok na náhradu škody představuje možnost reparace vzniklé majetkové újmy podnikatele a použije se na něj právní úprava občanskoprávní, jelikož obsahuje vlastní (speciální) ustanovení. Díky možnosti uveřejnění rozsudku může soud účastníkovi, jehož návrhu bylo vyhověno, přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.

¹⁵⁵ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezením*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 18.

4.4 Ochrana podle zvláštních právních předpisů

Ochrana obchodní firmě není poskytována pouze obchodním zákoníkem, ale i dalšími předpisy soukromého nebo veřejného práva.

Oprávněná osoba může využít například návrh na nařízení předběžného opatření soudem podle § 74 a násl. OSŘ. Ten se použije za situace, kdy daný subjekt byl dotčen na svých právech k firmě a k ukončení protiprávních zásahů má dojít okamžitě.¹⁵⁶ Dalším prostředkem soukromoprávního charakteru je ochrana poskytovaná zákoníkem občanským. Konkrétně je možné použít ustanovení § 3 odst. 2 OZ směřující k odstranění rozporů dohodou mezi dotčenou osobou a rušitelem, § 5 OZ poskytující mimosoudní ochranu, ust. § 6 OZ umožňuje dotčené osobě domoci se svých práv svépomocí, a konečně § 13 - 16 OZ upravující ochranu osobnosti, včetně jména a příjmení fyzické osoby a § 19b OZ, který zakotvuje úpravu ochrany názvu osoby právnické.

Trestněprávní ochrana je dvojího druhu, a to správní a soudní. Správněprávní ochrana je poskytována ust. § 33 odst. 1 písm. b) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. V ní je stanoveno, že přestupku se dopustí ten, kdo neoprávněně užíval obchodní firmu nebo jakékoliv značení zaměnitelné s obchodní firmou nebo označením příznačným pro jiného podnikatele. Soudní ochrana je zakotvena v § 268 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením. Pachatel se tohoto trestného činu dopouští, pokud pro dosažení hospodářského prospěchu neoprávněně užívá obchodní firmu nebo jakékoliv označení s ní zaměnitelné.

Další možný prostředek ochrany poskytuje čl. 8 Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, kterou je ČR vázána. Dle tohoto článku je obchodní jméno chráněno ve všech unijních zemích, aniž by bylo třeba je přihlašovat nebo zapisovat; nerozhoduje, zda - li je, či není částí tovární nebo obchodní známky. Tato úprava se vztahuje jak na tuzemské, tak zahraniční právní subjekty oprávněné z této úmluvy.

¹⁵⁶ Blíže viz VEČERKOVÁ, Eva. In FALDYNA, František a kol. Meritum – obchodní právo. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 45.

4.5 Rekapitulace

Obchodní firma je v současné soukromoprávní, resp. obchodněprávní úpravě chráněna dvěma způsoby. Absolutně, podle § 12 ObchZ, upravující speciálně firemní právo a relativně, na základě ustanovení nekalé soutěže. Absolutní ochrana znamená, že dotčený subjekt se může ochrany dovolávat *erga omnes*, tedy prakticky vůči komukoli. Naopak relativní ochrana působí pouze mezi konkrétně vymezenými subjekty.

Prostředky ochrany obou institutů jsou totožné; patří mezi ně právo, aby se neoprávněný uživatel zdržel takového jednání, právo na odstranění závadného stavu, poskytnutí bezdůvodného obohacení, přiměřeného zadostiučinění, v některých případech také náhrady škody či možnosti uveřejnit rozsudek.

Kromě prostředků poskytovaných obchodním zákoníkem se může dotčená osoba domáhat ochrany také pomocí dalších právních předpisů. Oprávněná osoba může využít návrh na nařízení předběžného opatření soudem podle OSŘ, správněprávní ochranu poskytovanou zákonem o přestupcích či ochranu trestněprávní na základě trestného činu porušení práv k ochranné známce a jiným označením. Mezinárodní ochranu zajišťuje Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví, kterou je ČR vázána.

V. ÚPRAVA DE LEGE FERENDA

5.1 Rekodifikace soukromého práva

Úprava firemního práva a samotného institutu obchodní firmy úzce souvisí s rekodifikací občanského zákoníku, resp. celého soukromého práva. Práce na novém kodexu započaly již v roce 2000. Po mnohaletém úsilí spojeným s četnými revizemi a peripetemi byl vládní návrh nového občanského zákoníku v listopadu 2011 schválen Poslaneckou sněmovnou a v lednu 2012 taktéž Senátem. Účinnosti nabude 1. ledna 2014.

Nový občanský zákoník reaguje na nezbytnou a radikální potřebu změny soukromého práva, neboť účinný OZ (již několikrát novelizovaný) byl a stále ještě je poplatný zejména socialistickému režimu a v současné době je již z velké části překonaný a nevyhovující. Základním ideovým zdrojem rekodifikace je vládní návrh OZ bývalého Československa z roku 1937.

Smyslem nového občanského zákoníku, vypracovaného pod vedením Prof. Dr. JUDr. Karla Eliáše, je kodifikovat soukromé právo v České republice. Účelem je upravit, až na výjimky, veškeré soukromoprávní vztahy v jednom kodexu.¹⁵⁷

5.2 Návrh nového občanského zákoníku

Schválená úprava NOZ bude členěna do pěti hlav. Obchodní firma je zapracována do hlavy první s názvem „Předmět úpravy a její základní zásady“, a to konkrétně do dílu pátého pojednávajícího o podnikatelích. Jelikož bylo zapotřebí ustanovení o podnikatelích vložit přímo do NOZ, a nikoliv jej upravit až v rámci zákona o obchodních korporacích, právní úprava institutu obchodní firmy musela být taktéž logicky zakomponována již v navrhovaném občanském zákoníku, neboť s pojmem podnikatel úzce souvisí.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Blíže viz MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Moderní úprava tradičního a vyzkoušeného* [online]. Justice.cz [cit. 8. února 2012]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/obecne-o-uprave-noveho-obcanskeho-zakoniku.html>>

¹⁵⁸ Blíže viz VLÁDA ČR *Vládní návrh občanského zákoníku* [online]. Justice.cz [cit. 8. února 2012]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>

Institut obchodní firmy upravuje nový občanský zákoník v § 423 – 428. Podle důvodové zprávy¹⁵⁹ se již obchodní firma nechápe výlučně jako právo osobní, ale spíše jako právo majetkové; proto bude firma více uvolněna pro majetkové dispozice, a to i samostatně, bez převodu podniku.

Totožně jako současná právní úprava, zůstává i *de lege ferenda* ponechán pojem obchodní firmy nezměněn, stejně jako jeho vazba na zápis do obchodního rejstříku. V souladu se zásadou jednotnosti smí mít i nadále podnikatel pouze jednu obchodní firmu. Nově je ovšem stanoveno, že firmou je jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Pojem „jméno“ chápou jako legislativní zkratku jak pro jméno a příjmení fyzické osoby, tak i pro název osoby právnické. Vyplývá to z § 132, který stanovuje, že jménem právnické osoby je její název, který nesmí být klamavý. Ovšem na rozdíl od současné právní úpravy, kdy podnikatel - fyzická osoba, musí v souladu se zásadou pravdivosti a principem firemní přístnosti, vytvořit svou obchodní firmu obligatorně jménem a příjmením, navrhovaná úprava přináší změnu. Konkrétně ustanovení § 425 zakotvuje, že člověk se do obchodního rejstříku zapíše obchodní firmou, která je tvořena *zpravidla* jeho jménem; z toho tedy vyplývá, že obchodní firma člověka může být vytvořena i jinak, například pseudonymem. Tento závěr lze vyvodit taktéž z důvodové zprávy NOZ¹⁶⁰, kde je ovšem upozorněno, že veřejnost musí být schopna rozpoznat, že se v daném případě jedná o podnikatele- fyzickou osobu.

Zásady nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti zůstávají zachovány i v novém občanském zákoníku. Stejně jako v současné právní úpravě, jedná se o jediné dvě, explicitně vyjádřené zásady firemního práva.

5.3 Rekapitulace

Právní úprava institutu obchodní firmy bude od roku 2014, kdy nabude účinnosti nový občanský zákoník, obsažena v něm. Konkrétně půjde o šest paragrafů v díle V. pojednávajícím o podnikatelích.

¹⁵⁹ Blíže viz VLÁDA ČR *Vládní návrh občanského zákoníku* [online]. Justice.cz [cit. 8. února 2012]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navr_h_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>

¹⁶⁰ Blíže viz VLÁDA ČR *Vládní návrh občanského zákoníku* [online]. Justice.cz [cit. 8. února 2012]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navr_h_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>

Stejně jako doposud, i navrhovaný kodex konkrétně zmiňuje pouze dvě zásady, a to zásadu nezaměnitelnosti a zásadu zákazu klamavosti. Ostatní lze dovodit výkladem, zejména zásadu firemní povinnosti, jednotnosti či pravdivosti. Jelikož obchodní firma fyzické osoby již nadále nemusí být tvořena výlučně jeho jménem a příjmením, zásada pravdivosti může být v některých případech pozapomněna.

ZÁVĚR

V souladu s cílem této diplomové práce jsem se snažila podat co nejucelenější a srozumitelný výklad právní úpravy obchodní firmy, a to zejména s ohledem na principy a zásady její tvorby. Na základě výše uvedeného lze shrnout, že problematika firemního práva si stále zachovává svůj nemalý význam a zájem o její zkoumání by neměl být opomíjen. Naopak, dle mého názoru by si toto téma zasloužilo větší míru pozornosti. Je velmi tristní, že úprava předválečná, dle Všeobecného zákoníku obchodního, byla mnohem komplexnější a propracovanější než je ta současná.

Navíc ve srovnání s předválečnou úpravou, v dnešní době neexistuje žádná ucelená monografie upravující institut obchodní firmy. Velkým přínosem pro firemní právo tak nadále zůstávají díla zejména prvorepublikových autorů (G. Švamberg, J. Štěpina, A. Malovský - Wenig), jejichž některé poznatky a názory lze aplikovat i v současnosti.

Jak již bylo v diplomové práci výše uvedeno, bližší konkretizaci by si mimo jiné zasloužily (s ohledem na zvolené téma) i zásady tvorby obchodní firmy. Nedodržování právních předpisů, stejně jako jejich neznalost, může způsobit rozsáhlé komplikace, a to nejen samotným podnikatelům, ale i široké veřejnosti. Větší důraz na jejich dodržování by měl být kladen již při prvozápisu podnikatele, resp. obchodní firmy do obchodního rejstříku. Samotné rejstříkové soudy nedůsledně aplikují nebo dokonce přehlížejí svou zákonnou povinnost stanovující přezkum nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti obchodních firem. Za zmínku jistě také stojí, že ačkoli měly rejstříkové soudy na základě přechodných ustanovení harmonizační novely možnost zrušit společnost, která do dvou let nepřizpůsobila svou obchodní firmu stávajícím pravidlům, nestalo se tak. Dalším z příkladů nesprávné a nedůsledné práce rejstříkových soudů je to, že v obchodním rejstříku stále figurují obchodní firmy nesoucí obchodní jméno se stejným firemním kmenem lišící se pouze dodatkem právní formy, ačkoli tento samotný dodatek rozlišovací způsobilost nadále nemá.

V souvislosti se zásadou výlučnosti a celkové právní jistoty by měly být odstraněny nejasnosti vztahující se k tzv. časové soutěži. Myslím si, že by bylo vhodné stanovit (konkrétní) lhůtu pro vznášení námitek nekalosoutěžního jednání, jestliže si nový podnikatelský subjekt záměrně jako svou obchodní firmu zvolí tu, která sice již nadále neexistuje, ale v podvědomí širší veřejnosti zůstává stále zakořeněna. Stejně tak by měly být stanoveny určité mantinely, časové období, v rámci kterého si nový

podnikatel nemůže zapsat obchodní firmu zaměnitelnou s obchodní firmou „zlikvidované“ a „obnovené“ společnosti, aby se tím předešlo situaci, kdy na trhu budou působit dvě stejné obchodní firmy lišící se pouze dovětkem „v likvidaci“ u společnosti likvidované. Otázkou ovšem zůstává délka této lhůty, jejíž určení je velmi komplikované, takřka nemožné. Nelze totiž přesně určit, jak dlouho může být určitá obchodní firma příznačná pro podnikatele, který sice ukončil svou činnost, byl vymazán z obchodního rejstříku, ale v podvědomí zákazníků nadále figuruje; s ohledem na likvidovanou společnost není stanovena lhůta, ve které může proběhnout obnova „zlikvidované“ společnosti.

Jednou z dalších nejasností, která by měla být vyřešena, je užití názvu obce či kraje v obchodní firmě, resp. firemním kmeni, podnikatele – právnické osoby. Zastávám názor, že tento název by měli mít možnost použít pouze takoví podnikatelé, kteří jsou ve vlastnickém či jiném propojení s daným územně samosprávným celkem, příp. získali jeho písemný souhlas. Takový „důkaz“ by měl být rejstříkovým soudem vyžadován již při zápisu podnikatele, resp. jeho obchodní firmy do obchodního rejstříku. V opačném případě by obchodní firma obsahující ve firemním kmeni název obce či kraje neměla být vůbec do obchodního rejstříku zapsána.

V závěru nelze v žádném případě opomenout pochybení Nejvyššího soudu České republiky, kterého se dle mého názoru dopustil v rámci své rozhodovací činnosti. V daném rozhodnutí nejsou absolutně respektována kogentní ustanovení zákona. V rozporu s ust. § 8 ObchZ soud připustil podnikateli činit právní úkony pod jiným označením než pod svou obchodní firmou, jež má zapsanu v obchodním rejstříku. Dané ustanovení stanovuje, že obchodní firma vzniká až zápisem do obchodního rejstříku, tedy má konstitutivní charakter; před tímto zápisem nelze v žádném případě o obchodní firmě hovořit, tedy i činit pod tímto označením právní úkony v rámci podnikatelské činnosti daného subjektu. Nejvyšší soud tímto rozhodnutím zcela překračuje své pravomoci, neboť místo výkladu a aplikace právních norem je sám vytváří a tudíž se staví do role zákonodárce, která mu nepřísluší.

Celkově lze shrnout, že právní úprava obchodní firmy by s ohledem na výše uvedené měla být preciznější, ucelenější a jasnější, aby se nejenom předcházelo nejasnostem a případným soudním sporům, ale také aby byla nastolena větší právní jistota a tím chráněn nejen samotný podnikatel, ale i široká veřejnost.

POUŽITÁ LITERATURA

Knižní tituly:

1. BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezením*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 580.
2. BOGUSZAK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 231.
3. DEVÁTÝ, Stanislav, TOMAN, Petr. *Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2001, s. 199.
4. DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: Polygon, 2002, s. 848.
5. DĚDIČ, Jan, KUNEŠOVÁ - SKÁLOVÁ, Jana. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Polygon, 1999, s. 752.
6. DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Aspi, 2008, s. 454.
7. DVOŘÁK, Tomáš. *Veřejná obchodní společnost*. Praha: Aspi Publishing, 2003, s. 344.
8. ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Obecná část, soutěžní právo*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 609.
9. FALDYNA, František, POKORNÁ, Jarmila, TOMSA, Miloš. *MERITUM - Obchodní právo*. Praha: Meritum – Aspi, 2005, s. 1345.
10. FALDYNA, František, POKORNÁ, Jarmila, TOMSA, Miloš. *MERITUM - Obchodní právo*. Praha: Meritum – Wolters Kluwer, 2010, s. 1170.
11. HERMANN - OTAVSKÝ, Karel. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických. Díl I*. Praha: Československý kompas, 1929, s. 1254.
12. HURDÍK, Jan. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 168.
13. KNAP, Karel a kol. *Práva k nehmotným statkům*. Praha: Codex, Nakladatelství Hugo Grotia, 1994, s. 248.
14. LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení – obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. 1. vydání. Praha: ORAC, 1997, s. 213.
15. LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Základy obchodního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 260.
16. MACEK, Jiří. *Rozhodnutí ve věcech obchodní firmy a nekalé soutěže. II. díl*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 594.

17. MALOVSKÝ - WENIG, Arnošt. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý kompas, 1947, s. 510.
18. PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl, § 1-55*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 1375.
19. PELIKÁNOVÁ, Irena, a kol. *Obchodní právo: Úvod do obchodního práva, osoby v podnikání s přihlédnutím k právu EU. I. díl*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 576.
20. POKORNÁ, Jarmila, KOVAŘÍK, Zdeněk, ČÁP, Zdeněk. *Obchodní zákoník-komentář, 1. díl. (§1- §220)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 957.
21. ROUČEK, František. *Československé právo obchodní*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1939, s. 870.
22. ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1508.
23. ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1408.
24. ŠTENGLOVÁ, Ivana. PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1477.
25. ŠTĚPINA, Jaroslav. *Obchodníci a obchodní společnosti se zvláštním zřetelem k právu firemnímu*. Praha: Nakladatelství Josef Svoboda, 1935, s. 83.
26. ŠVAMBERG, Gustav. *Právo firemní*. Praha: Vlastním nákladem, 1917, s. 130.
27. ŠVAMBERG, Gustav. *Rukověť obchodního práva*. Praha: Tiskem a nákladem knihtiskárny Palásek a Kraus, 1946, s. 208.
28. WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 730.

Odborné články:

1. BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava. K obchodnímu jménu podnikatelů - fyzických osob. *Obchodní právo*. 1994, č. 3.
2. BŘEŇ, Milan. Obchodní jméno s.r.o. *Obchodní právo*, 2000, č. 3.
3. ELIÁŠ, Karel. Některé otázky spojené s úpravou obchodního jména akciové společnosti. *Obchodní právo*, 1999, č. 6.

4. HAJN, Petr. Jméno společníka jako součást obchodního jména. *Právní rozhledy*. 2000, č. 4.
5. HAJN, Petr. K úpravě obchodního jména. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1995, č. 1.
6. HAVLÍN, Miloslav. Používání obchodního jména. *Právní rádce*, 1994, č. 10.
7. KULHÁNEK, Martin. Pojetí a základní zásady firemního práva. *Právní rozhledy*. 2000, č. 7.
8. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky I. *Právní rádce*. 2006, č. 5.
9. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Firemní dodatky II. *Právní rádce*, 2006, č. 6.
10. LOCHMANOVÁ, Ludmila. K některým diferenciacím obchodního jména (firmy), ochranné známky a označení původu výrobků. *Právo a podnikání*, 2001, č. 2.
11. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Obchodní jméno (firma) ve světle novely obchodního zákoníku. *Právo a podnikání*, 2000, č. 11.
12. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Obchodní firma a tvorba firemního kmene I. *Právní rádce*, 2006, č. 12.
13. LOCHMANOVÁ, Ludmila. Kdo je dědicem firmy. *Právní rádce*, 2005, č. 11.
14. MRÁZEK, Josef. «Obchodní firma» v novele obchodního zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 5.
15. MRÁZEK, Josef. Obchodní firma a obchodní jméno. *Právní rádce*, 2001, č. 4.
16. TELEČEK, Ivo. Cybersquatting formou neoprávněného útoku na název obce prostřednictvím doménového označení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2000, č. 3.
17. TOMSA, Miloš. Správné užívání obchodního jména. *Obchodní právo*, 1997, č. 4.
18. VEČERKOVÁ, Eva. Obchodní firma a nekalá soutěž. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2008, č. 1.

Internetové zdroje:

1. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Moderní úprava tradičního a vyzkoušeného* [online]. Justice.cz [cit. 8. února 2012]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/obecne-o-uprave-noveho-obcanskeho-zakoniku.html>

2. VLÁDA ČR *Vládní návrh občanského zákoníku* [online]. Justice.cz [cit. 8. února 2012]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>

Právní předpisy:

1. Zákon č. 1/ 1863 ř.z., všeobecný zákoník obchodní
2. Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 105/ 1990 Sb., o soukromém podnikání občanů
5. Zákon č. 200/ 1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 424/ 1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 455/ 1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 513/ 1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 21/ 1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 214/ 1992 Sb., o burze cenných papírů, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 229/ 1992 Sb., o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 1/ 1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 2/ 1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 87/ 1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 77/ 1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon č. 111/ 1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů
17. Zákon č. 128/ 2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů
18. Zákon č. 301/ 2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů
19. Zákon č. 370/ 2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
20. Zákon č. 452/ 2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení, ve znění pozdějších předpisů
21. Zákon č. 77/ 2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, ve znění pozdějších předpisů
22. Zákon č. 441/ 2003 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů

23. Zákon č. 189/ 2004 Sb., o kolektivním investování, ve znění pozdějších předpisů
24. Zákon č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
25. Zákon č. 277/ 2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů
26. Nařízení Rady ES č. 29/ 2005, o nekalých soutěžních praktikách vůči spotřebitelům ve vnitřním trhu
27. Pařížská unijní úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883

Zvláštní druh publikace:

Poslanecká sněmovna PČR, Vláda ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník* [Program] CODEXIS Academia, aktualizace z prosince 2011 [cit. 3. února 2012].

Judikatura:

1. Sbírka rozhodnutí n. s. Vážný č. 1514
2. Sbírka rozhodnutí n. s. Vážný č. 1845
3. Sbírka rozhodnutí n. s. Vážný č. 6241
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 9. 1992, sp. zn. 3 Cmo 36/ 1992
5. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 12. 1993, sp. zn. 3 Cmo 573/ 1993
6. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 1994, sp. zn. 3 Cmo 808/ 1993
7. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 1994, sp. zn. 3 Cmo 813/ 1993
8. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 6. 1995, sp. zn. 15 Co 318/ 1995
9. Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 371/ 1995
10. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 11. 1996, sp. zn. 3 Cmo 513/ 1995
11. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 1997, sp. zn. 1 Odon 108/ 1997
12. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 4. 1999, sp. zn. 3 Cmo 52/ 1998
13. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 1. 2002, sp. zn. 21 Cdo 315/ 2001
14. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2004 sp. zn. 32 Odo 47/ 2004
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 32 Odo 840/ 2004
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1729/ 2006
17. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 4. 2008, sp. zn. 29 Cdo 201/ 2007
18. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1441/ 2007

19. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2009, sp. zn. 32 Odo 3367/ 2007
20. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2667/ 2008
21. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3580/ 2009
22. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3796/ 2010

SHRnutí

Tato diplomová práce s názvem „Obchodní firma se zaměřením na principy a zásady tvorby“ je členěna do pěti kapitol. První z nich vymezuje zejména základní pojmy, jako jsou „obchodní firma“ a „firemní právo“. Taktéž nastiňuje význam, funkci a začlenění obchodní firmy. Další kapitoly se již věnují podrobněji principům a zásadám tvorby obchodní firmy.

Následující kapitola nejdříve obecně pojednává o principech a zásadách, poté konkrétně o jednotlivých principech tvorby obchodní firmy. Třetí kapitola diplomové práce rozebírá podrobněji jednotlivé zásady obchodní firmy, zejména se jedná o zásadu nezaměnitelnosti a zákaz klamavosti, které jsou výslovně upraveny v obchodním zákoníku. Ostatní zásady se vyvozují hlavně výkladem. Kapitola čtvrtá se věnuje ochraně obchodní firmy. Jak ochraně absolutní, podle § 12 obchodního zákoníku, tak i ochraně relativní, vztahující se k právu nekalé soutěže. Nastíněna je i ochrana podle zvláštních právních předpisů. Poslední kapitola se zaměřuje na úpravu de lege ferenda.

SUMMARY

This thesis is entitled „Corporate firm focused on the principles and rules of the formation” and is divided into five chapters. The first one defines the basic terms such as "company firm" and "company law". It also outlines the importance, function and integration of a company firm. Other chapters deal in details with the principles and rules of a company firm.

The second chapter initially discusses the general principles and guidelines, then specifically the principles of an individual company firm. The third chapter deals with the rules of a company firm, especially the principle of interchangeability and non-misleading, which are expressly governed by the Commercial Code. Chapter four focuses on the protection of a business firm: the absolute protection ruled under § 12 of the Commercial Code, as well as the relative protection related to the unfair competition. It also outlines protection according to the special legal regulations. And finally, the last chapter focuses on the legislation de lege ferenda.

KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS

- obchodní jméno – company name
- obchodní firma – company firm
- firemní kmen – company stem
- firemní dodatek – company appendix
- principy tvorby obchodní firmy – principles of composition of a company firm
- zásady tvorby obchodní firmy – rules of composition of a company firm
- zásada nezaměnitelnosti – rule of interchangeability
- zásada zákazu klamavosti – rule of non - misleading
- ochrana obchodní firmy – protection of a company firm